

KONDYCJA KRAKOWSKICH PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH

Opracowanie przygotowane na podstawie wyników III edycji „Monitoringu przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce” przeprowadzonego w 2012 r.

Konrad Turek

Anna Sobczyk-Turek

WSTĘP

Niniejsze opracowanie powstało na potrzeby „Programu Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej dla Gminy Miejskiej Kraków” przygotowywanego przez Urząd Miasta Krakowa wraz z partnerami społecznymi w ramach projektu realizowanego przez Fundację Biuro Inicjatyw Społecznych pn. „Myśl społecznie, działaj ekonomicznie”. Nadrzędnym celem opracowania jest dokonanie charakterystyki krakowskich przedsiębiorstw społecznych pod kątem działalności ekonomicznej i społecznej oraz poznanie potrzeb i problemów związanych z prowadzoną przez nie działalnością.

Przygotowanie niniejszego opracowania możliwe było dzięki uprzejmości Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, który udostępnił wyniki III edycji „Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce” przeprowadzonego w 2012 r. „Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce” to cykliczne badanie prowadzone przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej od 2010 r. Jego koncepcja została opracowana przez Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych UJ we współpracy z Fundacją Gospodarki i Administracji Publicznej oraz Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Krakowie. Celem badania jest uzyskanie aktualnej, rzetelnej informacji służącej wieloaspektowej ocenie kondycji małopolskich przedsiębiorstw społecznych oraz zidentyfikowaniu ich kluczowych problemów. Wyniki mają posłużyć zaprojektowaniu trafnego systemu wsparcia wspierającego rozwój podmiotów tworzących sektor ekonomii społecznej. Dzięki wyodrębnieniu z badań danych dotyczących podmiotów mających swoją siedzibę w Krakowie dokonano analizy kondycji krakowskich przedsiębiorstw społecznych.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	0
1. SKRÓT NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKÓW BADANIA.....	3
CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH	3
DZIAŁALNOŚĆ EKONOMICZNA	3
DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA	4
WSPÓŁPRACA Z OTOCZENIEM	4
ZASOBY LUDZKIE	5
2. METODOLOGIA BADANIA	7
3. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH	9
4. DZIAŁALNOŚĆ EKONOMICZNA.....	13
CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI EKONOMICZNEJ	17
5. DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA	19
USŁUGI SPOŁECZNE.....	24
6. WSPÓŁPRACA Z OTOCZENIEM	27
7. ZASOBY LUDZKIE	30
ZATRUDNIENIE W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH – OGÓŁEM	30
ZATRUDNIENIE NA UMOWĘ O PRACĘ	31
ZATRUDNIENIE NA PODSTAWIE UMOWY CYWILNOPRAWNEJ	32
ZATRUDNIENIE SUBSYDIOWANE	33
ZATRUDNIENIE BENEFICJENTÓW W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH.....	34
WOLONTARIUSZE.....	36
PODEJMOWANIE DECYZJI	37
PLANY DOTYCZĄCE ZATRUDNIENIA	38
DOKSZTAŁCANIE.....	39

1. SKRÓT NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKÓW BADANIA

CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH

W badaniu wzięło udział 106 przedsiębiorstw społecznych z Krakowa. Najliczniej reprezentowane były stowarzyszenia (45 podmiotów), fundacje (38 podmiotów) i spółdzielnie socjalne (14 podmiotów). Oprócz nich na ankietę odpowiedziały także 3 spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych oraz po 2 centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i spółki prawa handlowego działające nie dla zysku.

Najczęstszą formą działalności ekonomicznej stowarzyszeń jest działalność odpłatna nie dla zysku – prowadzi ją 21 z 45 stowarzyszeń (47%), pozostałe zaś zadeklarowały prowadzenie wyłącznie działalności gospodarczej (8) lub działalności gospodarczej łącznie z działalnością odpłatną (15). Blisko połowa fundacji łączy działalność odpłatną i gospodarczą (18 z 38), a dalsze 10 prowadzi wyłącznie działalność gospodarczą. Działalność ekonomiczna większości organizacji pozarządowych ma charakter stały (69%).

Wśród badanych przedsiębiorstw społecznych przeważają podmioty starsze, działające na rynku dłużej niż 10 lat (54 organizacje), kolejnych 21 powstało w okresie od 5 do 10 lat temu (20%). Sektor spółdzielczy jest silnie zróżnicowany – spółdzielnie socjalne to podmioty relatywnie młode, wszystkie powstały w ciągu ostatnich 5 lat, z kolei spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych funkcjonują na rynku ponad 10 lat. Większość stowarzyszeń i fundacji istnieje dłużej niż 5 lat, a CIS-y i ZAZ-y zostały założone od 2 do 10 lat temu.

Dominującym sposobem zakładania przedsiębiorstw społecznych była inicjatywa osób fizycznych (93 wskazania). Zdecydowanie rzadziej inicjatorami były różnego rodzaju podmioty – organizacje pozarządowe (12 odpowiedzi), podmioty gospodarcze (5), kościelne lub wyznaniowe (2) lub administracja publiczna (1). Wśród różnych form prawnych przedsiębiorstw społecznych, tylko CIS-y i ZAZ-y powstawały wyłącznie z inicjatywy organizacji pozarządowych.

Przedsiębiorstwa społeczne najczęściej zakładane były w oparciu o środki prywatne (72 podmioty) – ten scenariusz dotyczył zwłaszcza stowarzyszeń i fundacji. Jedynie 20 organizacji korzystało głównie ze środków publicznych – były to przede wszystkim spółdzielnie socjalne.

DZIAŁALNOŚĆ EKONOMICZNA

Najczęściej badane przedsiębiorstwa społeczne prowadziły działalność usługową (59 organizacji, 66%).

Najważniejszymi odbiorcami produktów i usług przedsiębiorstw społecznych są osoby fizyczne (40 organizacji, 46% wskazań), co piąta organizacja wskazuje jako głównych odbiorców swoich beneficjentów, 19% - przedsiębiorstwa prywatne. Najmniej przedsiębiorstw sprzedaje swoje produkty i usługi głównie podmiotom publicznym lub innym podmiotom społecznym.

Najwięcej podmiotów (30%, 25 organizacji) zadeklarowało, że ich przychody w ciągu ostatnich 12 miesięcy mieściły się w przedziale od 10 do 100 tysięcy zł, a 10 organizacji nie zanotowało w tym czasie żadnych przychodów.

Większość (65%) badanych przedsiębiorstw społecznych zanotowało na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy zysk z prowadzonej działalności ekonomicznej. Połowa podmiotów uczestniczących w badaniu przewiduje, że w kolejnym roku ich sytuacja finansowa nie zmieni się, 31% uważa, że ulegnie poprawie, a 18% - prognozuje, że pogorszy się.

Jako największą barierę rozwoju działalności ekonomicznej większość przedsiębiorstw społecznych (54, 64%) wskazuje trudności z pozyskaniem środków finansowych. Dla co 3-ciego podmiotu przeszkodą jest także koniunktura na rynku oraz biurokracja i bariery administracyjne. Najbardziej wskazywano bariery dotyczące deficytów wewnętrznych organizacji: braku wiedzy lub doświadczenia oraz nieskutecznej polityki promocyjno-informacyjnej organizacji.

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA

---

68 podmiotów zadeklarowało wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych społecznie.

Najczęściej przedsiębiorstwa społeczne obejmowały swoim wsparciem osoby niepełnosprawne lub z zaburzeniami psychicznymi (31%, 36 podmiotów) oraz osoby bezrobotne (27%, 31 podmiotów). Są to jednocześnie grupy najczęściej wskazywane jako najważniejsi beneficjenci działań organizacji. Najbardziej krakowskie przedsiębiorstwa społeczne wspierały takie grupy jak: osoby uzależnione i wychodzące uzależnienia, osoby bezdomne i wychodzące z bezdomności oraz osoby powracające na rynek pracy po odbyciu kary pozbawienia wolności.

Najczęstszymi formami wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym była aktywizacja zawodowa i edukacja – prowadziły ją 43 z 68 organizacji (63%). W dalszej kolejności wymieniano organizowanie czasu wolnego (27 organizacji, 30%), pomoc i/lub pracę terapeutyczną (24 organizacje) oraz pomoc materialną – finansową, rzeczową (17 organizacji)

41 z 95 przedsiębiorstw społecznych dostarcza dla społeczności lokalnej usługi użyteczności publicznej (w tym usługi deficytowe). Częściej od pozostałych podmiotów działania takie podejmują CIS-y i ZAZ-y oraz fundacje.

Zdecydowanie mniej organizacji prowadzi działania mające na celu rozwój społeczności lokalnej/regionu poprzez wspieranie produktów lokalnych (18%, 17 podmiotów). Fundacje i spółdzielnie socjalne są w tym obszarze bardziej aktywne od innych typów przedsiębiorstw społecznych.

WSPÓŁPRACA Z OTOCZENIEM

Najczęściej przedsiębiorstwa społeczne podejmują współpracę z podmiotami biznesowymi (69%) i innymi podmiotami ekonomii społecznej (61%), stosunkowo rzadziej z otoczeniem administracyjnym (48%).

Najlepiej oceniana jest współpraca z innymi podmiotami ekonomii społecznej – 40 z 58 organizacji (69%) stwierdziło, że jest zadowolonych z jej efektów. Zarówno współpraca z podmiotami biznesowymi, jak i z otoczeniem administracyjnym została oceniona pozytywnie przez połowę przedsiębiorstw, niezadowolone wyrażało odpowiednio 7 i 8 podmiotów..

Jedna trzecia krakowskich przedsiębiorstw społecznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie współpracowała z innymi podmiotami ekonomii społecznej lub organizacjami pozarządowymi, połowa ma od 1 do 5 takich partnerów. Współpracę ciągłą, tzn. na stałe z przynajmniej jednym podmiotem, prowadzi 28 organizacji (30%), co piąta organizacja miała natomiast doświadczenie kilkukrotnej współpracy.

ZASOBY LUDZKIE

Wśród krakowskich przedsiębiorstw społecznych biorących udział w badaniu przeważają małe podmioty – połowa z nich (48 z 91 organizacji) zatrudnia poniżej 10 pracowników. Łączna liczba pracowników we wszystkich organizacjach wynosi 1952 osoby, przy średnim zatrudnieniu w jednym podmiocie na poziomie 21 osób. Największą liczbę pracowników w przeliczeniu na organizację (średnia) zatrudniają spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych oraz CIS-y i ZAZ-y, najmniejszą natomiast spółdzielnie socjalne.

Wyniki badań pokazują, że 70% podmiotów zatrudnia pracowników na podstawie umowy o pracę. Średnia liczba zatrudnianych na umowę o pracę w jednym przedsiębiorstwie wynosi 12 osób, jednak co najmniej połowa organizacji zatrudnia w tej formie maksymalnie 3 pracowników. Badane podmioty zatrudniają na umowę o pracę łącznie 1066 osób.

Większość przedsiębiorstw społecznych – 62% – stosuje elastyczne formy zatrudnienia (umowa o dzieło, umowa zlecenia), przy czym częściej korzystają z nich fundacje i stowarzyszenia niż spółdzielnie oraz CIS-y i ZAZ-y. Badane podmioty zatrudniają w ten sposób łącznie 581 pracowników.

Zatrudnienie subsydiowane nie jest szeroko rozpowszechnione wśród krakowskich przedsiębiorstw społecznych – korzysta z niego 15 podmiotów zatrudniając 474 pracowników. Taka forma zatrudnienia jest szczególnie popularna w CIS-ach i ZAZ-ach oraz spółdzielniach niewidomych/inwalidów.

W badanej grupie 65% przedsiębiorstw społecznych nie zatrudnia ani jednego beneficjenta. Łączna liczba beneficjentów – osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, które pracują w pozostałych organizacjach, wynosi 382.

W ciągu ostatnich 12 miesięcy 61 beneficjentów zakończyło pracę w ankietowanych organizacjach, przy czym na wolnym rynku zatrudnienie znalazło 31 z nich (51%).

Większość przedsiębiorstw społecznych współpracuje z wolontariuszami w realizacji celów społecznych organizacji, przy czym częściej taką współpracę podejmują stowarzyszenia i fundacje. Przeciętna liczba wolontariuszy włączających się w działania jednej organizacji wynosił 13 osób, natomiast sumarycznie badane podmioty współpracowały w ramach wolontariatu z 1188 osobami.

Wśród badanych organizacji plany zwiększenia zatrudnienia (34%) przeważają nad planami redukcji liczby pracowników (4%), przy czym większość podmiotów nie przewiduje zmian w tym zakresie (62%). Podmioty prognozujące poprawę swojej sytuacji finansowej w ciągu następnych 12 miesięcy chcą zwiększyć zatrudnienie, natomiast te, które spodziewają się pogorszenia sytuacji finansowej, w większości przyjmują strategię utrzymania obecnej liczby pracowników.

Głównym obszarem, w którym przedsiębiorstwa społeczne chciałyby się dokształcać jest pozyskiwanie środków finansowych, w tym np. z Unii Europejskiej. Średnio co trzecia organizacja jest zainteresowana podnoszeniem kompetencji w obszarze finansów i księgowości, promocji i reklamy oraz zarządzania organizacją.

2. METODOLOGIA BADANIA

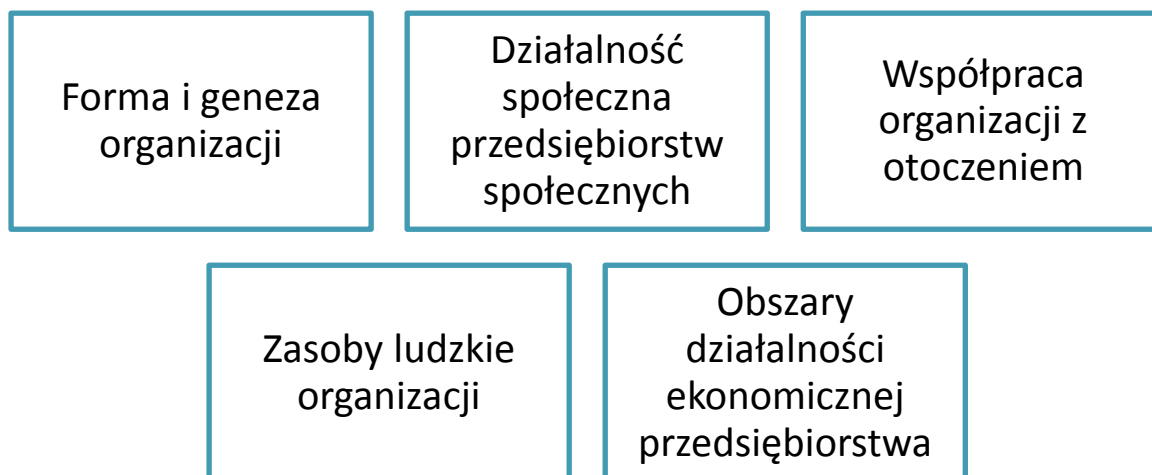
W rozdziale przedstawione zostaną najważniejsze informacje odnośnie metodologii „Monitoringu przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce” opracowane na podstawie raportu z 2012 r. Bardziej szczegółowe informacje można znaleźć w aneksie metodologicznym raportu umieszczonym na stronie www.es.malopolska.pl

Zgodnie z przyjętą definicją przedsiębiorstwa społecznego badanie obejmowało podmioty działające w różnych formach organizacyjnych:

- centa integracji społecznej
- zakłady aktywności zawodowej
- spółdzielnie socjalne
- spółdzielnie inwalidów
- spółdzielnie niewidomych
- organizacje pozarządowe prowadzące działalność ekonomiczną – odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą
- spółki prawa handlowego działające nie dla zysku.

Koncepcja badania opiera się na analizie pięciu głównych obszarów funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej. Zostały one przedstawione na rysunku 1.

Rysunek 1. Obszary badawcze

Badanie przeprowadzone zostało z wykorzystaniem ankiety internetowej (CAWI, *Computer Assisted Web Interview*) w okresie od października do grudnia 2012 r. Zaproszenie do wypełniania ankiety było wysyłane do wszystkich podmiotów znajdujących się w bazie Regionalnego Ośrodka Polityki

Społecznej, aktualizowanej na potrzeby badania¹. W efekcie uzyskano informacje od 197 podmiotów, w tym:

- 161 podmiotów wypełniło ankietę w całości
- 36 podmiotów wypełniło ankietę częściowo.

Spośród 197 podmiotów ekonomii społecznej, które wzięły udział w badaniu, 106 ma siedzibę w Krakowie (54%). Ankiety uzupełnione przez te podmioty zostały przeanalizowane powtórnie w celu uzyskania informacji o krakowskim sektorze ekonomii społecznej w obszarach wskazanych na rysunku 1.

Za autorami raportu „Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce” przyjęto sposób analizy danych w podziale na grupy podmiotów – ze względu na niewielką liczebność niektórych z badanych organizacji, zostały one połączone w szersze kategorie:

- CIS-y i ZAZ-y – centra integracji społecznej i zakłady aktywności zawodowej
- Spółdzielnie – spółdzielnie socjalne, inwalidów, niewidomych

Stowarzyszenia i fundacje, licznie reprezentowane w badaniu, stanowią dwie odrębne kategorie analizy. Z kolei spółki prawa handlowego, ze względu na ich niewielką liczbę, nie są prezentowane jako odrębna kategoria, ale zostały włączone do analizy ogólnego profilu organizacji.

---

¹ Baza kontaktów stworzona została na podstawie informacji z Głównego Urzędu Statystycznego oraz internetowej bazy www.bazy.ngo.pl, które uaktualniono przed rozpoczęciem badania. Należy zaznaczyć, że w tak powstałej bazie kontaktów znajdowały się zarówno podmioty, które nie kwalifikowały się do badania (np. nie prowadziły działalności ekonomicznej), jak i podmioty, które zakończyły swoją działalność. Z uwagi na niemożliwość wskazania liczby tych podmiotów, nie jest możliwe oszacowanie faktycznej stopy zwrotów.

3. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH

Pierwszy moduł badania dostarczał podstawowych informacji o przedsiębiorstwach społecznych w następujących wymiarach:

- forma prawna organizacji
- rodzaj prowadzonej działalności ekonomicznej
- czas funkcjonowania organizacji na rynku
- rodzaj środków finansowych wykorzystanych przy zakładaniu organizacji
- założyciele organizacji.

Tabela 1 pokazuje liczbę podmiotów, które wypełniły ankietę wg formy prawnej.

Tabela 1. Forma prawna badanych przedsiębiorstw społecznych

FORMA PRAWNA	LICZBA	PROCENT
Stowarzyszenie	45	42%
Fundacja	38	36%
Spółdzielnia socjalna	14	13%
Spółdzielnia inwalidów i/lub niewidomych	3	3%
Centrum integracji społecznej (CIS)	2	2%
Zakład aktywności zawodowej (ZAZ)	2	2%
Spółka prawa handlowego działająca nie dla zysku	2	2%
Ogółem	106	100%

N=106

Wśród badanych przedsiębiorstw społecznych największą grupę stanowiły stowarzyszenia (45 podmiotów) oraz fundacje (38). Oprócz nich na ankietę odpowiedziało także 14 spółdzielni socjalnych, 3 spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych oraz po 2 centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i spółki prawa handlowego działające nie dla zysku. Warto zaznaczyć, że w badaniach uzyskano informacje od wszystkich ZAZ-ów, CIS-ów i spółdzielni niewidomych działających w Krakowie

W przypadku organizacji pozarządowych (fundacji i stowarzyszeń) autorzy monitoringu przyjęli jako kryterium klasyfikujące do badań „prowadzenie przez organizację działalności ekonomicznej, rozumianej jako zarejestrowana działalność gospodarcza, odpłatna działalność nie dla zysku lub obydwie formy jednocześnie”². Pozostałe podmioty uczestniczące w badaniu (CIS-y, ZAZ-y, spółdzielnie i spółki handlowe) z założenia prowadzą działalność ekonomiczną.

² „Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce. Raport z III edycji badań”, K. Stec, A. Szczucka, P. Antosz, S. Krupnik, s.32

Tabela 2. Rodzaj prowadzonej działalności ekonomicznej

FORMA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI EKONOMICZNEJ	FUNDACJA		STOWARZYSZENIE	
	Liczba	Procent	Liczba	Procent
zarejestrowana działalność gospodarcza	10	26%	8	18%
odpłatna działalność nie dla zysku	10	26%	21	47%
zarejestrowana działalność gospodarcza oraz odpłatna działalność nie dla zysku	18	47%	15	33%
nie realizujemy działalności ekonomicznej	0	0%	1	2%
Ogółem	38	100%	45	100%

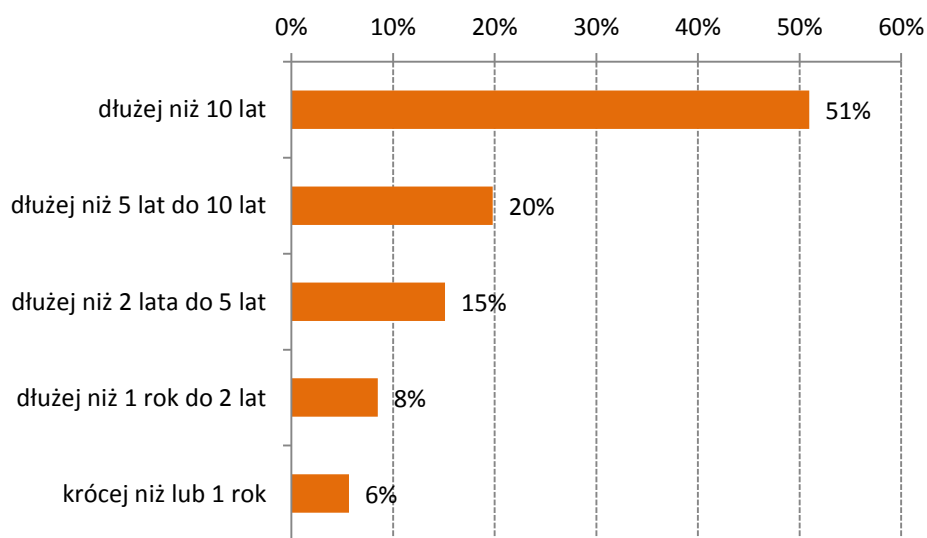
N=83

Dane w tabeli 2 pokazują, że co druga fundacja uczestnicząca w badaniu prowadziła zarówno działalność odpłatną, jak i gospodarczą. Wśród stowarzyszeń 1/3 łączyła te dwie formy działalności ekonomicznej (15), blisko połowa (21 z 45) prowadziła natomiast wyłącznie działalność odpłatną statutową.

Działalność ekonomiczna prowadzona przez większość PES ma charakter stały (69%). Cyklicznie działania w tym zakresie podejmowało 30% podmiotów. Stałą działalność ekonomiczną częścię prowadziły fundacje – 30 z 38 podmiotów (78%) niż stowarzyszenia – 28 z 45 podmiotów (62%)

Wśród badanych organizacji przeważają podmioty starsze – połowa istnieje na rynku dłużej niż 10 lat, 20% powstało w okresie od 5 do 10 lat temu (21 podmiotów). Jednocześnie młodszych organizacji – powstałych w ciągu ostatnich 2 lat – jest relatywnie niewiele (15%, 16 podmiotów). Autorzy opracowania odnosząc te wyniki do badań wcześniejszych z 2010 r, wskazują, że trend silnej reprezentacji organizacji starszych na rynku w kontraście do słabej reprezentacji młodych organizacji utrzymuje się.

Wykres 1. Okres funkcjonowania organizacji na rynku

. N=106

Analizując okres funkcjonowania na rynku w odniesieniu do formy podmiotu można zaobserwować pewne różnice. Spółdzielnie socjalne to podmioty relatywnie młode, wszystkie powstały w ciągu ostatnich 5 lat. Można przypuszczać, że są to efekty programów wspierających powstawanie tego typu podmiotów w ramach wspierania rozwoju ekonomii społecznej (wsparcie finansowe i merytoryczne przy zakładaniu spółdzielni). Z kolei spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych to organizacje relatywnie starsze – wszystkie funkcjonują na rynku ponad 10 lat.

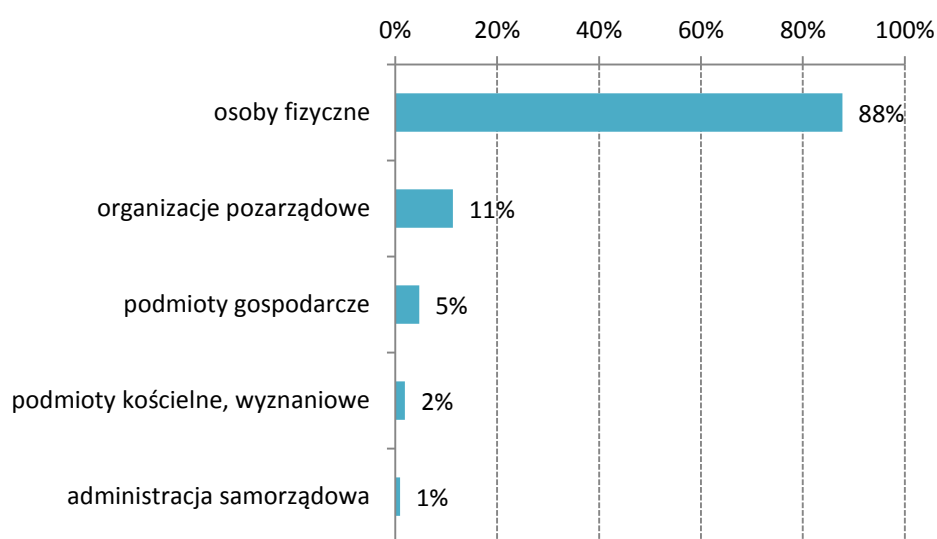
Tabela 3. Okres funkcjonowania organizacji na rynku w podziale na różne formy przedsiębiorstw społecznych

	1 ROK LUB KRÓCEJ	DŁUŻEJ NIŻ 1 ROK DO 2 LAT	DŁUŻEJ NIŻ 2 LATA DO 5 LAT	DŁUŻEJ NIŻ 5 LAT DO 10 LAT	DŁUŻEJ NIŻ 10 LAT	OGÓŁEM
CIS-y i ZAZ-y	0	0	1	3	0	4
Spółdzielnie socjalne	4	7	3	0	0	14
Spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych	0	0	0	0	3	3
Fundacja	1	1	9	9	18	38
Stowarzyszenie	1	1	3	8	32	45
Spółka nie dla zysku	0	0	0	1	1	2
OGÓŁEM	6	9	16	21	54	106

N=106

Dominującym sposobem zakładania przedsiębiorstw społecznych była inicjatywa osób fizycznych (88%, 93 wskazania). Zdecydowanie rzadziej inicjatorami były różnego rodzaju podmioty – organizacje pozarządowe (11%, 12 odpowiedzi), podmioty gospodarcze (5%), kościelne lub wyznaniowe (2%) lub administracja publiczna (1%).

Wykres 2. Założyciele przedsiębiorstw społecznych

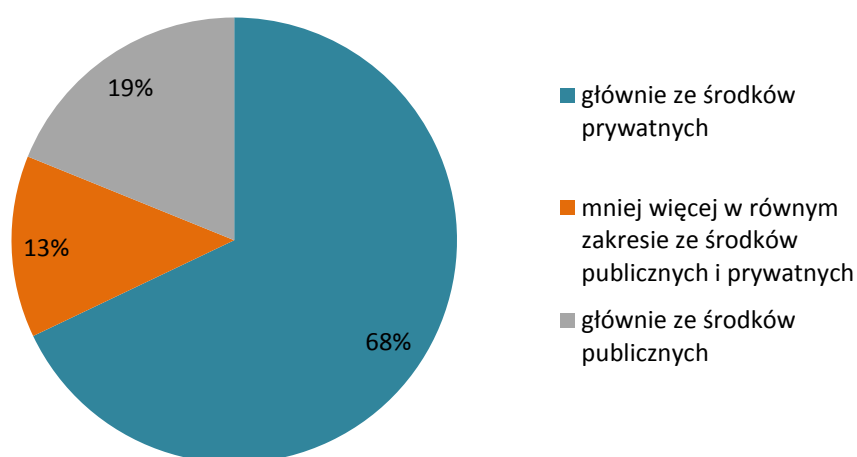
Odpowiedzi nie sumują się do 100% - respondenci mogli wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

N=106

Należy zaznaczyć, że na tle innych podmiotów zakładanych przede wszystkim przez osoby fizyczne, wyróżniają się CISy i ZAZy, które w Krakowie powstawały wyłącznie z inicjatywy organizacji pozarządowych. 4 fundacje wymieniły także inne podmioty założycielskie: instytucję filmową, instytucje zagraniczne oraz rektora uczelni.

Biorąc pod uwagę źródło środków, które zostały wykorzystane przy zakładaniu przedsiębiorstw społecznych, można zauważyć, że dominowały tu środki prywatne. 72 podmioty korzystały przede wszystkim ze środków prywatnych (68% badanych), 20 – głównie ze środków publicznych (19%). W przypadku 14 organizacji (13%) wykorzystano w tym celu środki z obu źródeł w podobnym zakresie.

Wykres 3. Środki wykorzystane do zakładania przedsiębiorstwa społecznego

N=106

Analizując z jakich środków finansowych zakładano różne podmioty można zauważyć pewne prawidłowości. Stowarzyszenia, fundacje i spółdzielnie inwalidów powstawały głównie przy zaangażowaniu środków prywatnych, spółdzielnie socjalne korzystały głównie z funduszy publicznych.

4. DZIAŁALNOŚĆ EKONOMICZNA

Przedstawiciele organizacji biorący udział w badaniu zostali poproszeni o wskazanie 2 głównych obszarów, w których ich organizacje prowadzą działalność ekonomiczną. Odpowiedzi na to pytanie udzieliło 89 podmiotów³. Najczęściej badane podmioty wskazywały na działalność usługową - 66% (59 organizacji) oraz inną działalność – 39% (35 organizacji). Zdecydowanie rzadziej krakowskie organizacje prowadzą działalność handlową (10 podmiotów, 11%), produkcyjną (6 podmiotów, 7%) lub przetwórstwo spożywcze (1 podmiot).

Jak wskazują autorzy raportu dot. małopolskich przedsiębiorstw społecznych „w obrębie innej działalności ekonomicznej pojawiły się przykłady semantycznie pokrywające się ze wskazywaną wcześniej przez badanych inną działalnością ekonomiczną. Były to jednak obszary formułowane przez badanych zazwyczaj mniej precyzyjnie, bardziej ogólnikowo”. Ponadto część podmiotów wymieniając „innego rodzaju działalność ekonomiczną” opisywała swoją działalność społeczną. Po kategoryzacji odpowiedzi uczestników badania można wskazać następujące rodzaje innej działalności ekonomicznej:

- **działalność edukacyjna, szkoleniowa** (14 podmiotów)
- **działalność w obszarze kultury** (8 podmiotów)
- **działalność terapeutyczna, wsparcie psychologiczne** (5 podmiotów)
- **działalność sportowo-rekreacyjna** (4 podmioty)
- **działalność z zakresu marketingu i reklamy** (2 podmioty)
- **inna** (2 podmioty): wydawnicza, wynajem lokali.

Tabela 4 przedstawia działalność ekonomiczną prowadzoną przez różne rodzaje przedsiębiorstw społecznych.

Tabela 4. Zakres działalności ekonomicznej organizacji w podziale na różne formy przedsiębiorstw społecznych

ZAKRES DZIAŁALNOŚCI EKONOMICZNEJ ORGANIZACJI	CIS-y i ZAZ-y N=3	SPÓŁDZIELNIE N=16	FUNDACJE N=35	STOWARZYSZENIA N=34
działalność usługowa	100%	75%	66%	59%
inna działalność	0%	19%	43%	47%
działalność handlowa	0%	19%	17%	3%
działalność produkcyjna	0%	31%	0%	3%
przetwórstwo spożywcze	0%	6%	0%	0%

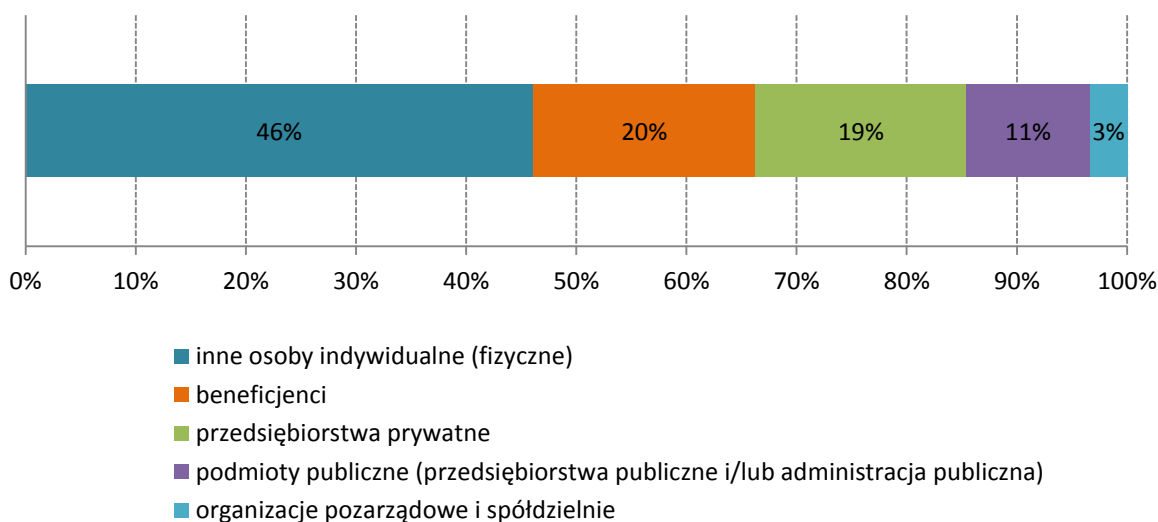
N=88

Wszystkie CIS-y i ZAZ-y, większość spółdzielni (12 z 16, 75%), fundacji (23 z 35, 66%) i stowarzyszeń (20 z 34, 59%) prowadzi działalność usługową. Przy czym stowarzyszenia i fundacje bardzo często wskazywały również na inną działalność ekonomiczną. Najbardziej zróżnicowaną działalność ekonomiczną prowadzą spółdzielnie – jest to zarówno działalność usługowa, handlowa, produkcyjna, przetwórstwo spożywcze i inna działalność.

³ Te które nie udzieliły odpowiedzi to CIS, spółdzielnia inwalidów i/lub niewidomych, spółka z o.o., 3 fundacje i 11 stowarzyszeń.

Przedsiębiorstwa społeczne poproszono o wskazanie najważniejszych odbiorców swoich produktów i usług (wykres 4). Jak wynika z odpowiedzi, organizacje kierują swoje wyroby i usługi najczęściej do osób fizycznych (46%, 41 podmiotów), co piąta organizacja wskazuje jako głównych odbiorców swoich beneficjentów lub przedsiębiorstwa prywatne. Zaledwie 11% podmiotów sprzedaje swoje produkty i usługi głównie podmiotom publicznym, a 3% - innym podmiotom społecznym, np. organizacjom pozarządowym czy spółdzielniom.

Wykres 4. Główni odbiorcy działalności ekonomicznej przedsiębiorstw społecznych

N=89

Biorąc pod uwagę formy prawne przedsiębiorstw społecznych można zauważyć pewne różnice. Stowarzyszenia najczęściej kierują swoje produkty i usługi do osób fizycznych (23 z 34; 68%), fundacje – do swoich beneficjentów (15 z 35; 43%) i osób fizycznych (11, 31%), spółdzielnie – do osób fizycznych i przedsiębiorstw prywatnych.

Tabela 5. Główni odbiorcy działalności ekonomicznej wg formy przedsiębiorstw społecznych

	CIS-y i ZAZ-y N=3	SPÓŁDZIELNIE N=16	FUNDACJE N=35	STOWARZYSZENIA N=34
beneficjenci	0%	0%	<u>43%</u>	9%
inne osoby indywidualne (fizyczne)	0%	<u>44%</u>	<u>31%</u>	<u>68%</u>
przedsiębiorstwa prywatne	<u>67%</u>	<u>44%</u>	17%	6%
podmioty publiczne	<u>33%</u>	13%	6%	15%
organizacje pozarządowe i spółdzielnie	0%	0%	3%	3%

N=88

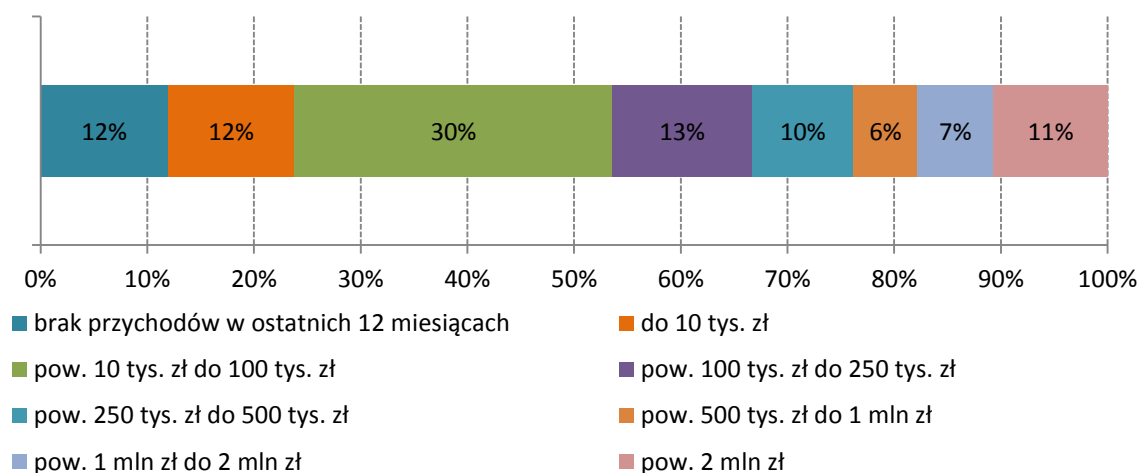
Sytuacja finansowa przedsiębiorstw społecznych zostanie opisana w odniesieniu do:

- wysokości przychodów
- udziału przychodów z działalności ekonomicznej w całości przychodów organizacji

- wyniku działalności ekonomicznej (zysk vs strata) oraz
- prognozowanych zmian sytuacji finansowej podmiotów.

Najwięcej ankietowanych podmiotów (30%, 25 organizacji) zadeklarowało, że ich przychody mieściły się w przedziale od 10 do 100 tysięcy złotych. Porównywalna liczba organizacji zanotowała przychody w wysokości: do 10 tys. zł – 10 podmiotów (12%), od 100 do 250 tys. zł – 11 podmiotów (13%) oraz powyżej 2 mln zł – 9 podmiotów (11%). Działalność 10 organizacji w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie nie przynosiła żadnych przychodów.

Wykres 5. Rozkład przychodów przedsiębiorstw społecznych

N=84

Analizując wysokość przychodów notowanych przez różne typy przedsiębiorstw społecznych można zauważyć następujące różnice:

- przychody CIS-ów i ZAZ-ów były wyższe niż 250 tysięcy złotych a niższe niż 1 milion złotych,
- przychód wszystkich spółdzielni socjalnych był niższy niż 250 tys. zł, przy czym 9 z 13 (69%) dysponowało środkami do 100 tysięcy zł, 1 spółdzielnia nie miała żadnych przychodów,
- stowarzyszenia osiągały niższe przychody niż fundacje – wśród tych pierwszych przychody do 250 tys. deklarowało 19 z 33 podmiotów (57% organizacji), a wśród fundacji 15 z 33 (45%).

Tabela 6. Rozkład przychodów w podziale na typy przedsiębiorstw społecznych

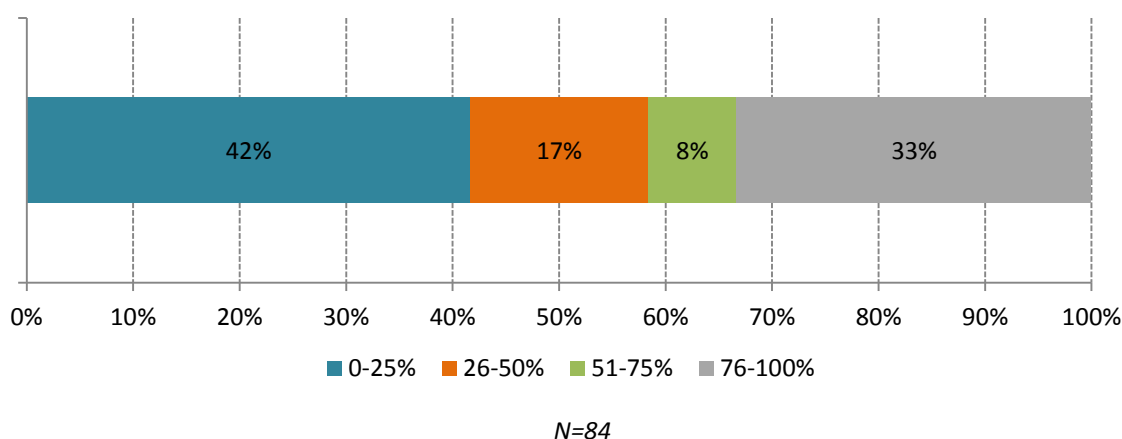
	CIS-y i ZAZ-y N=2	SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE N=13	FUNDACJE N=33	STOWARZYSZENIA N=33
brak przychodów w ostatnich 12 miesiącach	0%	8%	12%	15%
do 10 tys. zł	0%	15%	9%	15%
pow. 10 tys. zł do 100 tys. zł	0%	54%	24%	30%
pow. 100 tys. zł do 250 tys. zł	0%	23%	12%	12%
pow. 250 tys. zł do 500 tys. zł	50%	0%	12%	9%
pow. 500 tys. zł do 1 mln zł	50%	0%	6%	3%
pow. 1 mln zł do 2 mln zł	0%	0%	9%	6%
pow. 2 mln zł	0%	0%	15%	9%
SUMA	100%	100%	100%	100%

N=79

Przedsiębiorstwa społeczne mogą uzyskiwać przychód nie tylko z działalności ekonomicznej, ale także z innych źródeł. Jednak to właśnie przychód z działalności ekonomicznej daje organizacjom możliwość budowania stabilności finansowej i uniezależnienia swoich działań od grantowców i sponsorów. Wśród organizacji biorących udział w badaniu 42% (35 podmiotów) wskazało, że udział przychodów z działalności ekonomicznej w stosunku do ogółu przychodów jest raczej niewielki i stanowi maksymalnie 25%. Co trzeci ankietowany zadeklarował, że działalność ekonomiczna generuje powyżej 75% całości ich przychodów, przy czym, warto zaznaczyć, 16 podmiotów (19%) określiło ten odsetek na poziomie 100%.

Wykres 6. Udział przychodów z działalności ekonomicznej w całości przychodów przedsiębiorstw społecznych

Niski udział przychodów z działalności gospodarczej w przychodach ogółem (do 25%) deklaruje 15 fundacji (45%) i 18 stowarzyszeń (55%). Spółdzielnie w większym stopniu opierają swoje przychody na działalności ekonomicznej – 7 z 15 (46%) wskazało, że stanowią one od 75% do 100% przychodów ogółem.

Kolejnym wskaźnikiem sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw społecznych jest wynik prowadzonej działalności. Ten aspekt jest szczególnie ważny, ponieważ zysk z działalności gospodarczej przekazywany na cele społeczne umożliwia realizację misji organizacji. Ponad 65% badanych przedsiębiorstw społecznych (55 z 84) zanotowało na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy zysk. Analizując odpowiedzi na to pytanie udzielane przez różne organizacje widać, że działalność ekonomiczna większości fundacji i stowarzyszeń przynosi zysk (ok. 70%), natomiast ponad połowa spółdzielni (socjalnych i inwalidów/niewidomych) ponosi z jej tytułu stratę. Warto zwrócić uwagę, że 18 z 28 organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną statutową, również wskazało na wpracowanie zysku. Taka sytuacja może z jednej strony świadczyć o tym, że organizacje te de facto prowadzą niezarejestrowaną działalność gospodarczą (przychody przewyższają koszty) bądź nie miały możliwości wyboru odpowiedzi pośredniej – „przychody z działalności ekonomicznej zrównoważyły poniesione koszty” (brak takiej odpowiedzi w kafeterii).

Tabela 7. Wynik finansowy z działalności ekonomicznej przedsiębiorstw społecznych prowadzonej w ciągu ostatnich 12 miesięcy w podziale na typy przedsiębiorstw społecznych

	CIS-y I ZAZ-y N=2	SPÓŁDZIELNIE N=15	FUNDACJE N=33	STOWARZYSZENIA N=33	OGÓŁEM N=84
Zysk	100%	46%	67%	70%	65%
Strata	0%	54%	33%	30%	35%

N=84

Połowa podmiotów uczestniczących w badaniu przewiduje, że w kolejnym roku ich sytuacja finansowa nie zmieni się, 31% uważa, że ulegnie poprawie, a 18% - prognozuje, że pogorszy się. Jak wskazuje tabela 8, stosunkowo największym optymizmem cechują się przedstawiciele spółdzielni, z których 8 przewiduje poprawę swojej kondycji finansowej.

Tabela 8. Przewidywania dotyczące sytuacji finansowej przedsiębiorstw społecznych w kolejnych 12 miesiącach w podziale na typy przedsiębiorstw społecznych

	CIS-y I ZAZ-y N=2	SPÓŁDZIELNIE N=15	FUNDACJE N=33	STOWARZYSZENIA N=33	OGÓŁEM N=84
poplepsy się	0%	53%	24%	27%	31%
pozostanie podobna	100%	33%	52%	55%	51%
pogorszy się	0%	7%	24%	18%	18%

N=84

CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI EKONOMICZNEJ

Organizacje biorące udział w badaniach zostały poproszone o wskazanie maksymalnie 3 najważniejszych barier lub słabości, które utrudniają im prowadzenie działalności ekonomicznej. 84 spośród 106 badanych podmiotów udzieliło odpowiedzi na to pytanie, przy czym 8 stwierdziło, że nie dostrzega takich barier/słabości (6 fundacji, 2 stowarzyszenia, 7% organizacji). Należy zwrócić uwagę, że wszystkie podmioty, które w monitoringu małopolskich PES wskazały tą odpowiedź, działają na terenie Krakowa.

Wykres 9. Bariery utrudniające prowadzenie działalności ekonomicznej przedsiębiorstwom społecznym

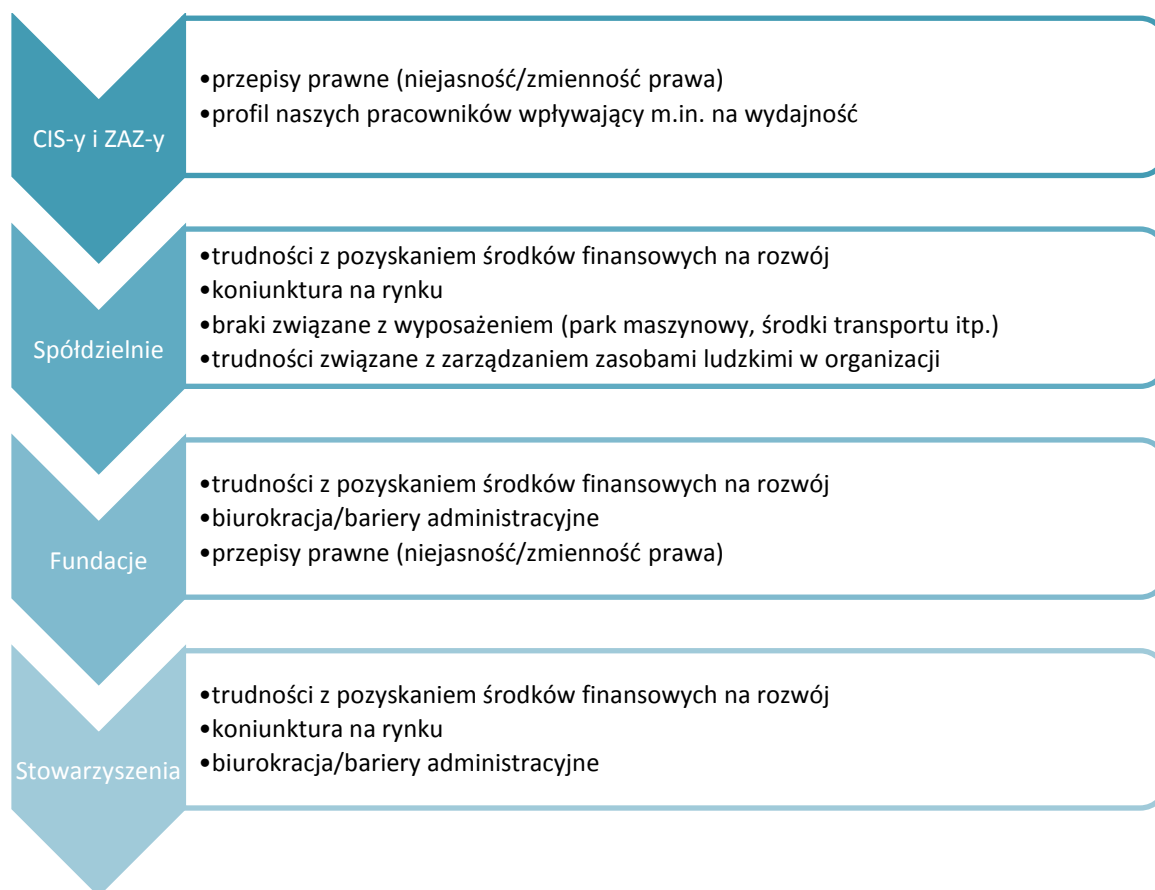

N= 84

Najczęściej wskazywane odpowiedzi dotyczyły czynników zewnętrznych: 54 organizacje (czyli 64% ogółu badanych) wskazywało na trudności z pozyskaniem środków finansowych na rozwój, co 3-cia na koniunkturę na rynku oraz biurokrację i bariery administracyjne, a co 4-ta – niejasne przepisy prawa. Najrzadziej wskazywano bariery dotyczące deficytów wewnętrznych organizacji: braku wiedzy/ doświadczenia i nieskutecznej polityki promocyjno-informacyjnej organizacji. Dodatkowo 4 przedsiębiorstwa opisały inne bariery: trudną współpracę z instytucjami publicznymi, np. administracją publiczną, ROPS oraz brak polityki wspierania PES przez samorząd poprzez zakup ich produktów/usług.

Specyfika poszczególnych organizacji ma odzwierciedlenie w barierach wskazywanych przez różne rodzaje przedsiębiorstw społecznych. CIS-y i ZAZ-y, najczęściej pracujące z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, wskazują przede wszystkim na niejasność i zmienność przepisów prawa oraz trudności wynikające z profilu ich pracowników, w tym beneficjentów (np. związane ze stanem zdrowia, kwalifikacjami) wpływające m.in. na wydajność organizacji. Spółdzielnie, oprócz trudności z pozyskaniem funduszy na rozwój i słabej koniunktury na rynku, częściej niż inne podmioty wskazywały na braki związane z wyposażeniem i trudności związane z zarządzaniem zasobami ludzkimi w organizacji.

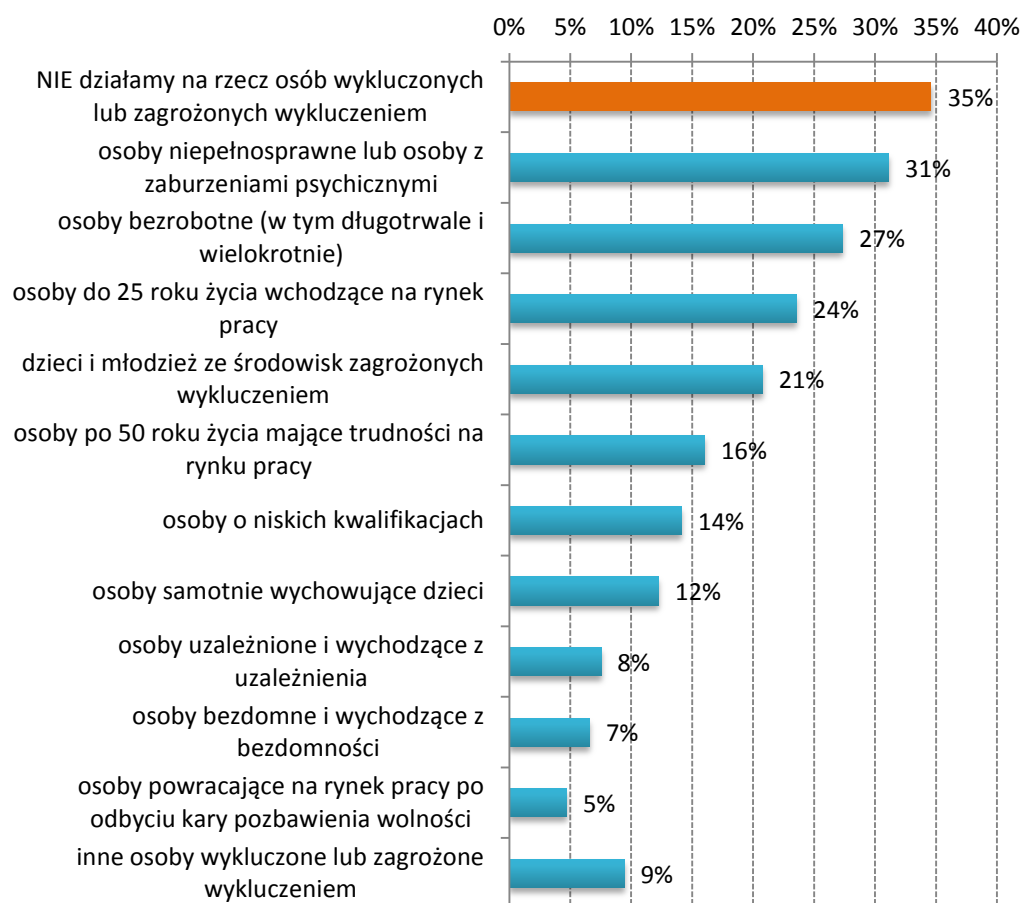
Rysunek 2. Bariery utrudniające prowadzenie działalności ekonomicznej różnym typom przedsiębiorstw społecznych

5. DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA

Przedsiębiorstwa społeczne mogą prowadzić działalność na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wśród 104 krakowskich organizacji, które udzieliły odpowiedzi na pytanie o zakres działalności społecznej, 68 (65%) zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy prowadziło działania na rzecz przynajmniej jednej ze wskazanych grup.

Wykres 10. Odsetek przedsiębiorstw społecznych podejmujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym

Odpowiedzi nie sumują się do 100% - respondenci mogli wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

N=104

Najczęściej organizacje biorące udział w badaniu obejmowały swoim wsparciem osoby niepełnosprawne lub z zaburzeniami psychicznymi (31%, 36 z 104 PS) oraz osoby bezrobotne (27%, 31 PS). Najrzadziej krakowskie przedsiębiorstwa społeczne wspierały takie grupy jak: osoby uzależnione i wychodzące z uzależnienia, osoby bezdomne i wychodzące z bezdomności oraz osoby powracające na rynek pracy po odbyciu kary pozbawienia wolności – odpowiednio 8, 7 i 5 organizacji.

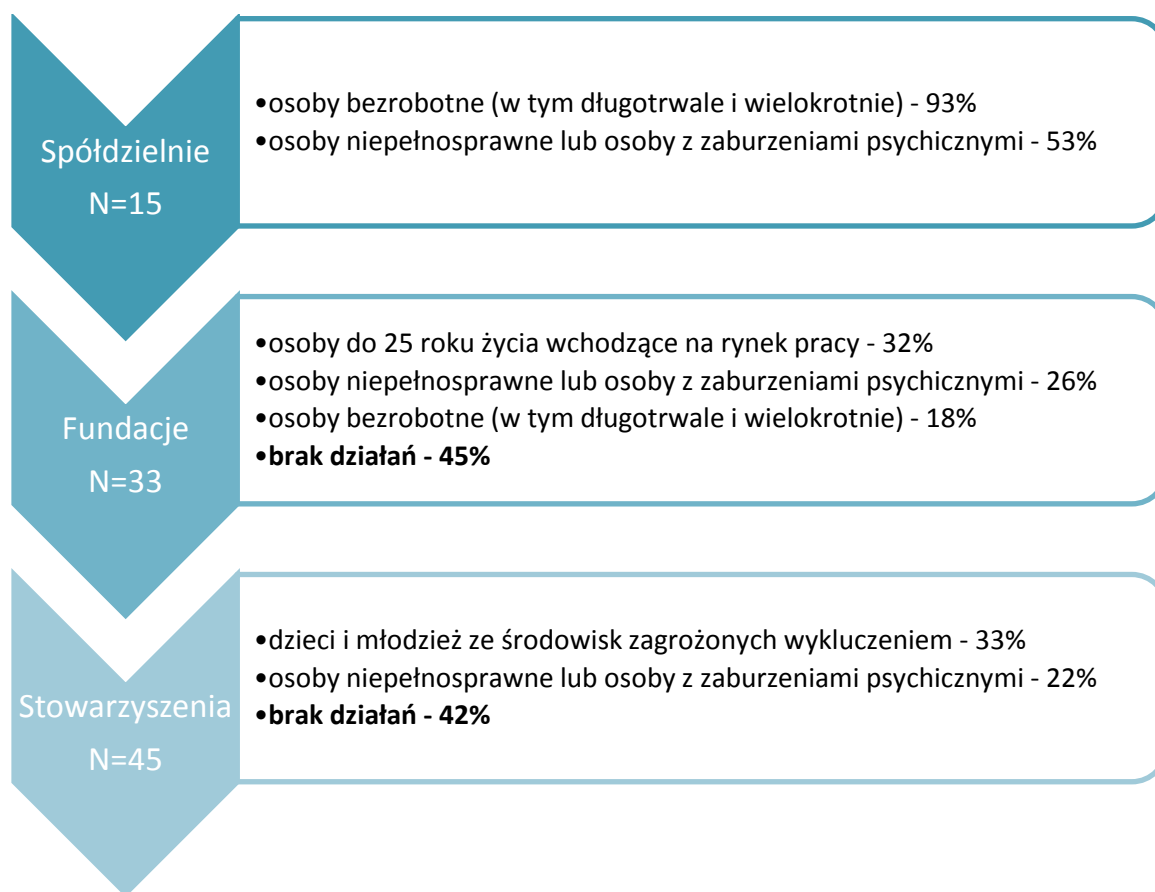
Wśród innych grup, na rzecz których działają badane podmioty, wymieniono:

- osoby mające trudność ze znalezieniem zatrudnienia w związku z długotrwałym wykonywaniem pracy w wąskim zakresie specjalizacji

- niepełnosprawne dzieci i młodzież w wieku od 3 do 18 lat
- kobiety
- osoby z ograniczonym dostępem do pomocy prawnej
- osoby przewlekle chore
- rodziny naturalne dzieci przysposobionych lub dzieci, które znalazły się w rodzinach zastępczych
- rolnicy tracący dochód z gospodarstwa rolnego
- seniorzy
- studenci.

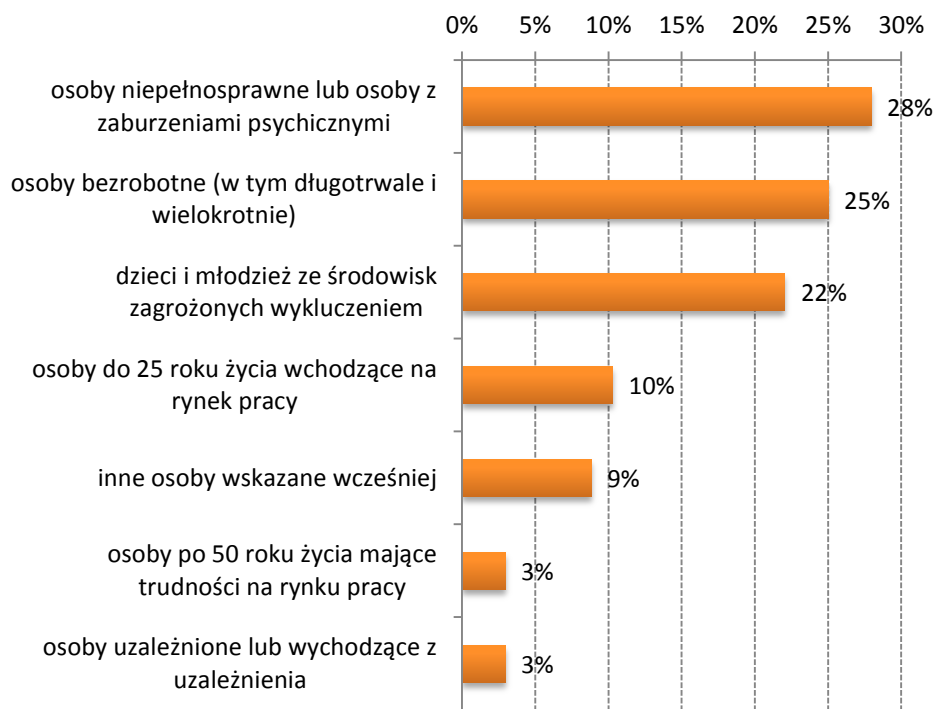
Pewne zróżnicowanie profilu beneficjentów widocznie jest, gdy analizuje się działania różnych przedsiębiorstw społecznych. Spółdzielnie przede wszystkim wspierają osoby bezrobotne oraz niepełnosprawne, fundacje – osoby do 25 roku życia wchodzące na rynek pracy, a stowarzyszenia – dzieci i młodzież ze środowisk zagrożonych wykluczeniem. Warto jednak zaznaczyć, że ponad 40% fundacji i stowarzyszeń nie podejmuje żadnych działań na rzecz grup wykluczonych.

Rysunek 3. Odsetek organizacji podejmujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w podziale na typy przedsiębiorstw społecznych

Respondenci, których organizacje prowadzą działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, zostali poproszeni o wybranie grupy najważniejszych beneficjentów. Ich odpowiedzi prezentuje wykres 11.

Wykres 11. Odsetek organizacji działających na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, dla których wskazana grupa stanowi najważniejszą grupę beneficjentów

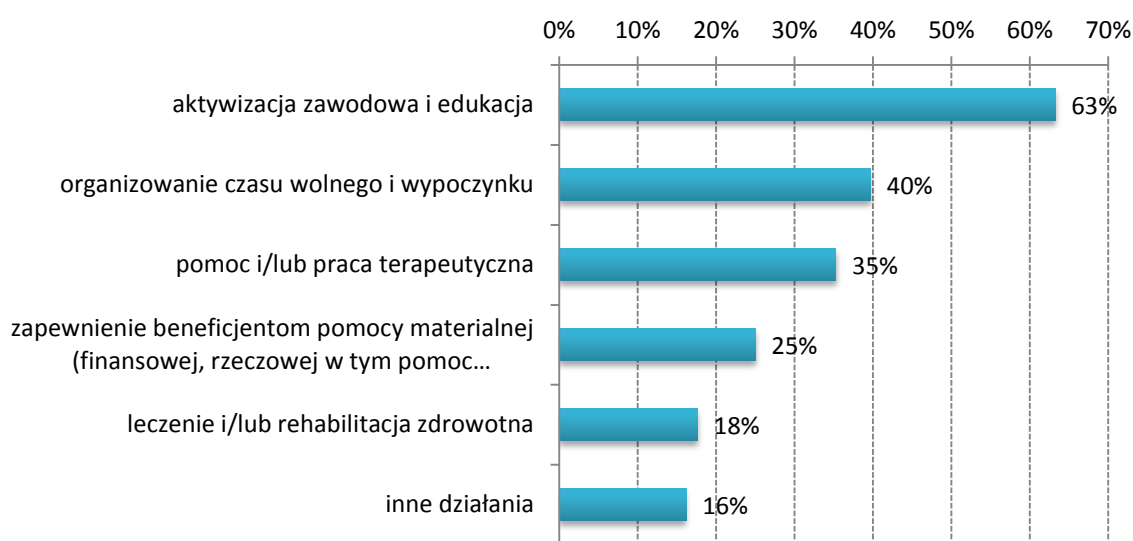

N=68

Najwięcej podmiotów jako głównego odbiorcę swoich działań wskazało osoby niepełnosprawne i z zaburzeniami psychicznymi (19 z 68 organizacji, 28%). Kolejnymi najważniejszymi grupami beneficjentów były osoby bezrobotne oraz dzieci i młodzież ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym – wskazało na nie odpowiednio 17 (25%) i 15 (22%) organizacji. Te trzy grupy, które najczęściej wymieniano jako najważniejszych beneficjentów działań organizacji, są jednocześnie grupami, do których najczęściej organizacji kieruje swoje wsparcie.

W kolejnym pytaniu respondenci proszeni byli o wskazanie działań ukierunkowanych na osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym prowadzonych przez ich organizację w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Wykres 12. Odsetek przedsiębiorstw społecznych podejmujących wskazane działania na rzecz beneficjentów

Odpowiedzi nie sumują się do 100% - respondenci mogli wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

N=68

Spośród 68 podmiotów, które zadeklarowały wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych społecznie, 63% prowadziło aktywizację zawodową i edukację (43 organizacje), 40% zajmowało się organizowaniem czasu wolnego (27 org.), a 35% - pomocą lub pracą terapeutyczną (24 org.). Pomocy materialnej (finansowej, rzeczowej) udzielała co 4-ta z ankietowanych organizacji.

Oprócz wskazanych w ankiecie, organizacje podejmowały także następujące działania:

- poradnictwo prawne, socjalne
- stypendia dla młodzieży i studentów
- udzielanie pożyczek na rozpoczęcie własnej działalności
- działania edukacyjne: kursy, szkolenia, spotkania
- reintegracja społeczna i zawodowa
- rehabilitacyjne
- zatrudnienie w celu nabycia doświadczenia i zdolności do samodzielnego działania.

Blisko połowa organizacji (32 z 68 prowadzących działania na rzecz grup zagrożonych wykluczeniem) oferuje beneficjentom jeden rodzaj wsparcia. 18 podmiotów (26%) prowadzi 2 rodzaje działań wspierających, 10 – trzy rodzaje (15%), a 8 – 4 i więcej.

Organizacje, które zadeklarowały prowadzenie działań edukacyjnych i aktywizujących, poproszono o wskazanie liczby beneficjentów, którzy skorzystali z różnych form wsparcia. Tabela 7 zawiera zestawienie najważniejszych informacji odnośnie liczby beneficjentów:

- liczba organizacji, które prowadziły dane działanie (LICZBA ORG.)
- średnia liczba beneficjentów objętych wsparciem przez organizację (ŚREDNIA)
- mediana liczby beneficjentów objętych wsparciem przez organizację (MEDIANA)
- minimalna liczba osób objętych wsparciem przez organizację (MIN.)
- maksymalna liczba osób objętych wsparciem przez organizację (MAX.)
- sumaryczna liczba osób objętych wsparciem przez organizację (SUMA).

Tabela 7. Liczba beneficjentów objętych poszczególnymi rodzajami działań społecznych ciągu ostatnich 12 miesięcy – zestawienie statystyk

	LICZBA ORG.	ŚREDNIA	MEDIANA	MIN.	MAX.	SUMA
liczba przeszkolonych osób	31	53	20	1	416	1647
liczba pracujących beneficjentów	25	15	6	2	100	369
liczba osób, które były objęte doradztwem i/lub poradnictwem	23	93	30	1	800	2128
liczba osób zatrudnionych okresowo lub objętych stażem w organizacji	20	6	5	1	17	118
liczba osób, które zostały wypuszczone na wolny rynek pracy	14	10	5	1	30	139
liczba osób, które odbyły staż w instytucji/ firmie zewnętrznej	6	10	9	1	25	63

Szkolenia i kursy zawodowe organizowało 31 z 43 organizacji prowadzących działania aktywizujące (72%). W sumie przedsiębiorstwa te przeszkoliły 1647 beneficjentów, przy czym maksymalna liczba przeszkolonych wynosiła 416 osób, a minimalna – 1 os. Średnia liczba beneficjentów przeszkolonych przez organizację wynosiła 53, natomiast nie mniej niż połowa podmiotów przeszkoliła co najwyżej 20 beneficjentów (mediana).

25 organizacji zatrudniło w ciągu ostatnich 12 miesięcy osoby zagrożone wykluczeniem społecznym – sumarycznie dawały one prace 369 osobom. Średnia liczba beneficjentów pracujących w przedsiębiorstwie wynosi 15, mediana jest jednak niższa i przyjmuje wartość 6. Maksymalna liczba zatrudnionych w jednej organizacji wynosi 100 osób.

Kolejnym rozpatrywanym działaniem jest okresowe zatrudnianie lub organizowanie staży zawodowych w ramach organizacji w celu podnoszeniu kwalifikacji zawodowych. W ciągu ostatnich 12 miesięcy 21 przedsiębiorstw społecznych objęło takim wsparciem 118 osób. Średnia liczba osób zatrudnionych czasowo lub odbywających staż w organizacji wynosiła 6 osób, mediana – 5. Z kolei staże zewnętrzne organizowało 6 organizacji, które w ten sposób umożliwiły podniesienie kwalifikacji 63 osobom (średnio 10 os / organizację).

W wyniku działań podejmowanych przez organizacje uczestniczące w badaniu 139 osób zostało przystosowanych i wypuszczanych na rynek pracy. Połowa organizacji przygotowała maksymalnie 5 osób do powtórnego wejścia na rynek pracy. Największa liczba przystosowanych i wypuszczanych na rynek pracy beneficjentów przez jedną organizację to 30 osób.

23 spośród badanych przedsiębiorstw objęty doradztwem lub poradnictwem łącznie 2128 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Największą liczbę beneficjentów wskazała fundacja, najmniejszą – spółdzielnia socjalna. Mediana (30) w tym przypadku dość znacznie różni się od średniej (93), co wynika z dużej rozpiętości odpowiedzi.

Podsumowując działalność aktywizującą krakowskich przedsiębiorstw społecznych, można zauważyć, że najwięcej osób korzysta z ich doradztwa i poradnictwa specjalistycznego oraz podnosi kwalifikacje w ramach szkoleń i kursów.

USŁUGI SPOŁECZNE

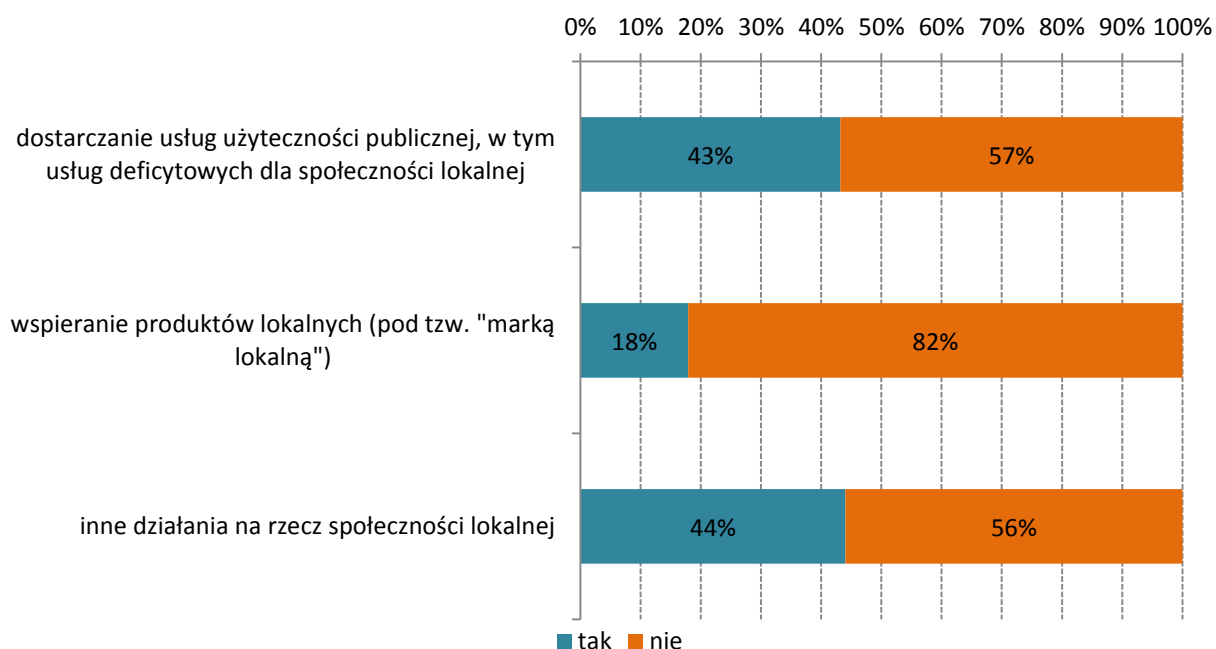
Przedsiębiorstwa społeczne uczestniczące w badaniu proszono także o wskazanie, czy podejmują działania na rzecz społeczności lokalnej:

- dostarczając usług użyteczności publicznej, w tym usług deficytowych
- prowadząc działania mające na celu rozwój społeczności lokalnej/regionu poprzez wspieranie produktów lokalnych (pod tzw. "marką lokalną").

W kwestionariuszu ankiety zdefiniowano użyte pojęcia: „usługi użyteczności publicznej, w tym usługi deficytowe dla społeczności lokalnej rozumiane były, jako usługi mające na celu zaspokojenie np. potrzeb społecznych, edukacyjnych, zdrowotnych, związanych z bezpieczeństwem, itp., których nie podejmują się komercyjne przedsiębiorstwa. Z kolei produkt lokalny zdefiniowano, jako wyrób lub usługa, z którym utożsamiają się mieszkańcy regionu, najczęściej wytwarzany lokalnie (przez mieszkańców), w sposób nie masowy i przyjazny dla środowiska z surowców lokalnie dostępnych.”⁴

Zestawienie odpowiedzi krakowskich przedsiębiorstw społecznych pokazuje, że 41 z 95 (43%) dostarcza dla społeczności lokalnej usług użyteczności publicznej (w tym usług deficytowych). Zdecydowanie mniej organizacji prowadzi działania wspierające produkty pod „marką lokalną” (18%, 17 PS).

Wykres 13 Działania i usługi na rzecz społeczności lokalnej dostarczane przez przedsiębiorstwa społeczne w ciągu ostatnich 12 miesięcy

N=95

⁴ „Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce. Raport z III edycji badań”, K. Stec, A. Szczucka, P. Antosz, S. Krupnik, s. 61

Przedsiębiorstwa społeczne pytano także, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy, oprócz dostarczania usług użyteczności publicznej oraz wspierania produktów lokalnych, prowadziły one inne działania na rzecz społeczności lokalnej. 42 z 95 (44%) ankietowanych organizacji wskazała następujące odpowiedzi:

1. działania edukacyjne, np. szkolenia, doradztwo, konferencje, akcje informacyjne
2. działania terapeutyczne, wsparcie psychologiczne
3. działania w obszarze kultury np. spektakle, koncerty, warsztaty artystyczne, wydarzenia kulturalne, promocja kultury, artystów
4. działania związane z dbałością o środowisko naturalne np. akcje sprzątania świata, promowanie postaw proekologicznych, utrzymanie terenów zielonych,
5. działania związane z organizacją czasu wolnego, np. imprezy sportowe, zawody, festyny, wycieczki.

Tabele 8 i 9 przedstawiają podejmowanie działań na rzecz społeczności lokalnej przez różne typy przedsiębiorstw społecznych. Usługi użyteczności publicznej najczęściej dostarczane były przez fundacje (20 z 36; 56%) oraz CIS-y i ZAZ-y (2 z 3). Najrzadziej działania takie podejmowały spółdzielnie (3 z 15; 19%). Z kolei wspieraniem produktów lokalnych częściej od pozostałych podmiotów zajmowały się spółdzielnie (4 z 16, 25%) oraz fundacje (9 z 36, 25%). CIS-y i ZAZ-y w ogóle nie podejmowały tego typu działań.

Tabela 8. Czy organizacja w ciągu ostatnich 12 miesięcy prowadziła działania z zakresu dostarczania usług użyteczności publicznej, w tym usług deficytowych dla społeczności lokalnej?

	CISY I ZAZY N=3	SPÓŁDZIELNIE N=16	FUNDACJE N=36	STOWARZYSZENIA N=39	OGÓŁEM N=95
tak	67%	19%	56%	39%	43%
nie	33%	81%	44%	62%	57%

N=95

Tabela 9. Czy organizacja w ciągu ostatnich 12 miesięcy prowadziła działania mające na celu rozwój społeczności lokalnej/regionu poprzez wspieranie produktów lokalnych (pod tzw. "marką lokalną")?

	CISY I ZAZY N=3	SPÓŁDZIELNIE N=16	FUNDACJE N=36	STOWARZYSZENIA N=36	OGÓŁEM N=95
tak	0%	25%	25%	10%	18%
nie	100%	75%	75%	90%	82%

N=95

Krakowskie przedsiębiorstwa społeczne objęły swoimi działaniami na rzecz społeczności lokalnej w sumie 295 594 osób. Z tego 1305 osób (0,4%) uzyskało przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu sprzedawanego przez organizację, a 294 289 osób (99,6%) skorzystało z dostarczanych przez organizację usług deficytowych dla społeczności lokalnej. Średnia liczba beneficjentów korzystających z usług deficytowych jednej organizacji wynosiła 7178 osób, maksymalna natomiast 120 000. Mediana o wartości 220 pokazuje, że połowa organizacji dostarczała usług nie więcej niż 220 osobom (tabela 10).

W przypadku działań związanych z produktem lokalnym, maksymalna liczba osób, które uzyskały przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu przez badaną organizację wynosiła 600. Mediana o wartości 3 pokazuje, że nie mniej niż połowa organizacji dostarcza przychód maksymalnie 3 osobom.

Tabela 10. Beneficjenci działań przedsiębiorstw społecznych na rzecz społeczności lokalnej – zestawienie statystyk

	N ważnych	Średnia	Mediana	Min.	Max.	Suma
Liczba osób korzystających z dostarczanych przez organizację usług deficytowych dla społeczności lokalnej	41	7178	220	0	120000	294289
Liczba osób, które uzyskały przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu, w którego sprzedaży pośredniczyła organizacja	17	77	3	0	600	1305

N=95

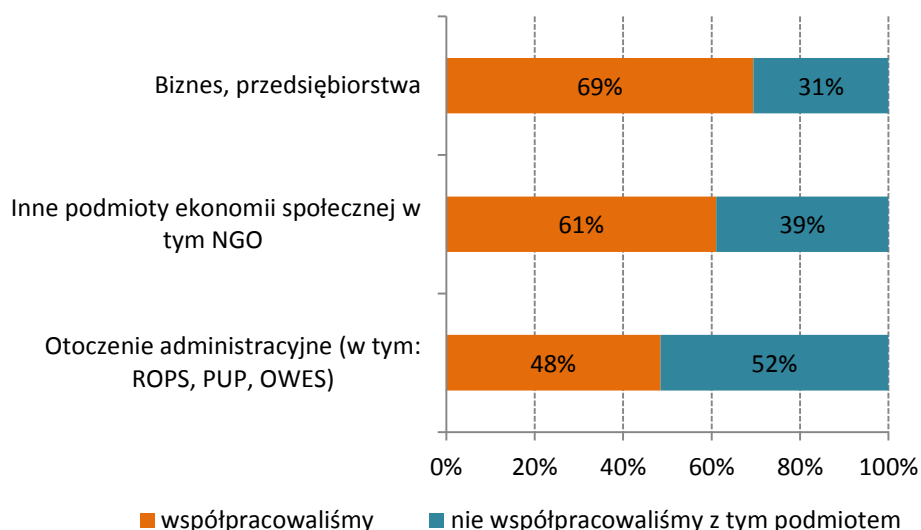
6. WSPÓŁPRACA Z OTOCZENIEM

Kolejnym wymiarem pozwalającym na charakterystykę przedsiębiorstw społecznych, są ich relacje z otoczeniem. W tym celu badani poproszeni zostali o:

- wskazanie podmiotów, z którymi współpracowali w ciągu ostatnich 12 miesięcy
- określenie stopnia zadowolenia z efektów współpracy
- oraz oszacowanie intensywności współpracy z innymi podmiotami społecznymi, tj. organizacjami pozarządowymi, innymi przedsiębiorstwami społecznymi.

Na wykresie 14 przedstawiono odsetek ankietowanych organizacji, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy współpracowały ze wskazanymi podmiotami. Najczęściej przedsiębiorstwa społeczne współpracowały z podmiotami biznesowymi (69%) i innymi podmiotami ekonomii społecznej (61%), stosunkowo rzadziej – z otoczeniem administracyjnym (48%).

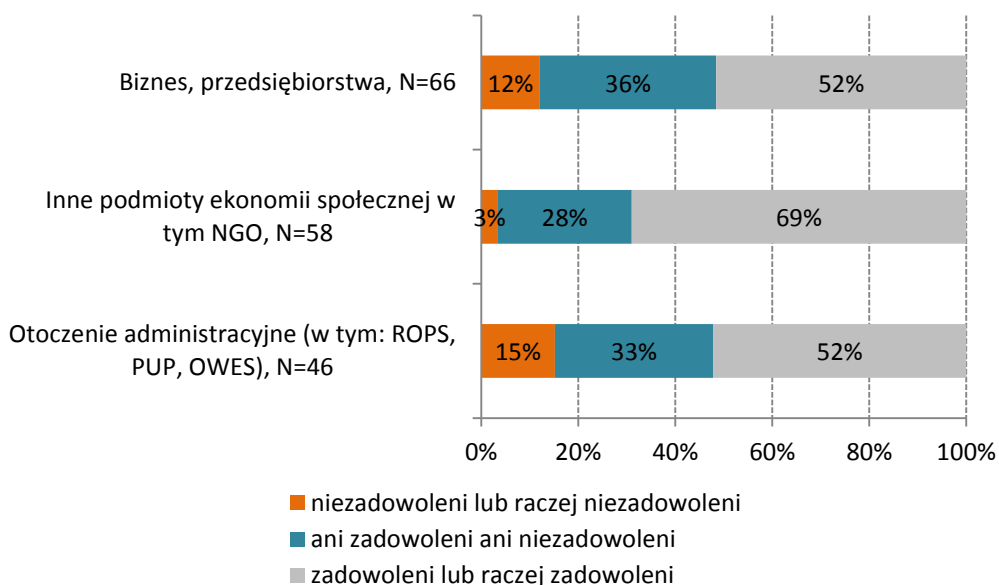
Wykres 14. Współpraca z przedsiębiorstw społecznych z partnerami z otoczenia

N=95

Poniższy wykres pokazuje ocenę efektów współpracy przedsiębiorstw społecznych z innymi podmiotami. Podstawą procentowania w każdym przypadku jest liczba organizacji, które zadeklarowały współpracę z danym partnerem.

Wykres 15. Ocena zadowolenia z efektów współpracy z partnerami z otoczenia

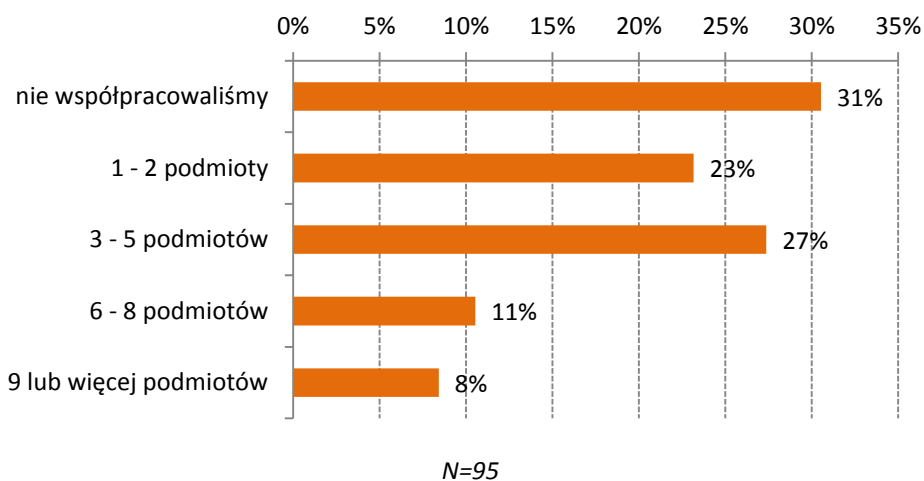

Najlepiej oceniana jest współpraca z innymi podmiotami ekonomii społecznej – 40 z 58 organizacji (69%) stwierdziło, że jest zadowolonych z jej efektów, jednocześnie tylko 2 organizacje były niezadowolone. Połowa przedsiębiorstw podejmujących współpracę z podmiotami biznesowymi oceniała ją pozytywnie (34 org.), 12% było przeciwnego zdania (8 org.). Podobny rozkład odpowiedzi zanotowano w przypadku ankietowanych współpracujących z otoczeniem administracyjnym – połowa wskazań była pozytywna (24 org.), 14% - negatywnych (7 org.).

Uczestników badania poproszono także o ocenę intensywności współpracy z innymi podmiotami ekonomii społecznej i organizacjami pozarządowymi w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzez wskazanie liczby partnerów oraz częstotliwości kontaktów.

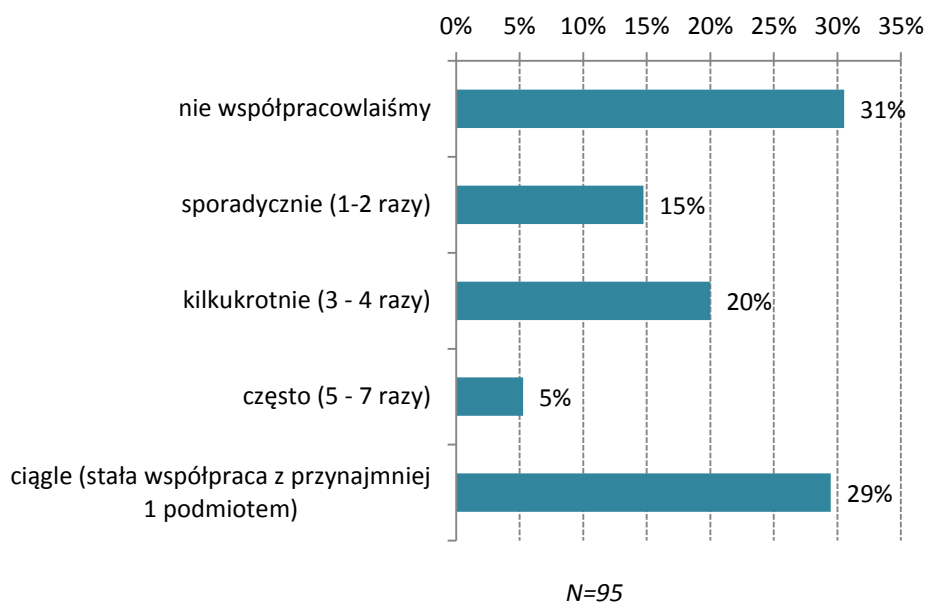
Badane organizacje najczęściej podejmowały współpracę z mniejszą liczbą podmiotów – 27% czyli 26 z 95 organizacji miało od 3 do 5 partnerów, a 23% - współpracowało z 1 lub 2 podmiotami (22 organizacje).

Wykres 16 Liczba podmiotów ekonomii społecznej i/lub organizacji pozarządowych, z którymi przedsiębiorstwa społeczne współpracowały w ciągu ostatnich 12 miesięcy

Analizując częstotliwość współpracy badanych przedsiębiorstw społecznych z innymi podmiotami społecznymi można zauważyć, że bardzo podobna liczba respondentów wskazywała na brak współpracy (31%, 29 podmiotów) i współpracę ciągłą (29%, 28 podmiotów). Co piąta organizacja miała natomiast doświadczenie kilkukrotnej współpracy.

Wykres 17. Częstotliwość współpracy badanych przedsiębiorstw społecznych z innymi podmiotami społecznymi w ciągu ostatnich 2 miesięcy

7. ZASOBY LUDZKIE

Przy analizie zasobów ludzkich przedsiębiorstw społecznych brano pod uwagę:

- liczbę pracowników ogółem
- zatrudnienie na umowę o pracę
- zatrudnienie na podstawie umowy cywilnoprawnej
- zatrudnienie subsydiowane
- zatrudnienie beneficjentów
- współpracę z wolontariuszami.

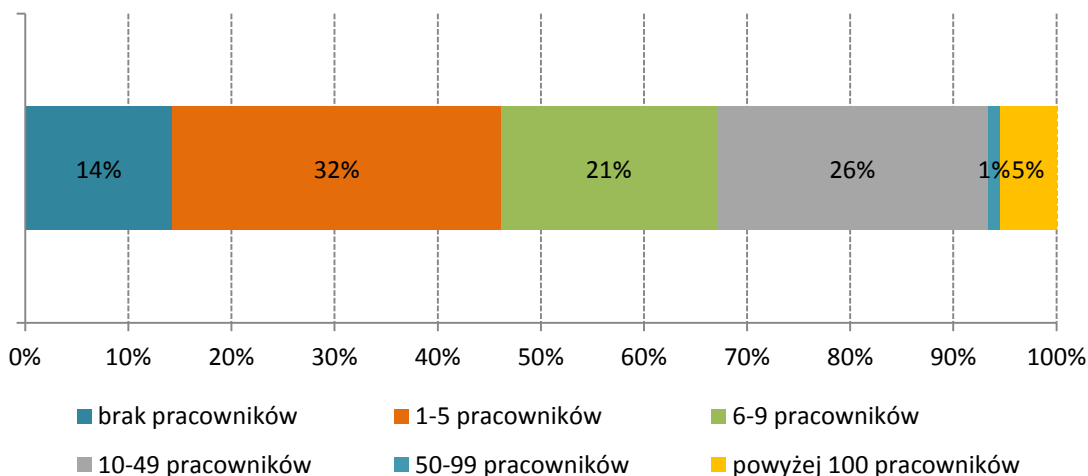
W odniesieniu do różnych form zatrudnienia pracowników podawano następujące statystyki:

- średnia liczba pracowników zatrudnionych w organizacji (ŚREDNIA)
- mediana liczby pracowników zatrudnionych w organizacjach (MEDIANA)
- minimalna liczba pracowników zatrudnionych w organizacji (MIN.)
- maksymalna liczba pracowników zatrudnionych w organizacji (MAX.)
- sumaryczna liczba pracowników zatrudnionych w organizacjach (SUMA).

ZATRUDNIENIE W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH – OGÓŁEM

Wśród krakowskich przedsiębiorstw społecznych biorących udział w badaniu przeważają małe podmioty. Połowa z nich (48 z 91 organizacji) ma wielkość mikroprzedsiębiorstw, co oznacza, że zatrudniają poniżej 10 pracowników, kolejne 26% (24 organizacje) to małe przedsiębiorstwa, w których pracuje do 50 osób. Organizacji, które dają prace powyżej 100 osobom, jest zaledwie 5 (2 stowarzyszenia, 2 fundacje i 1 spółdzielnia inwalidów i/lub niewidomych)

Wykres 18. Liczba pracowników w badanych organizacjach (ogółem)

N=91

Analizując zatrudnienie w różnych typach przedsiębiorstw społecznych można zauważyć pewne różnice. Stowarzyszenia na tle pozostałych organizacji najrzadziej zatrudniały pracowników – 9 z 36 nie miały w ogóle pracowników (25%), podczas gdy wśród fundacji taką sytuację odnotowano zaledwie w 3 przypadkach (9%).

Krakowskie podmioty biorące udział w badaniu zatrudniają łącznie 1952 osoby, przy czym średnia liczba pracowników przypadających na jedną organizację wynosiła 21. Mediana pokazuje jednak, że nie mniej niż połowa podmiotów zatrudnia maksymalnie 6 osób (duże różnice są konsekwencją wartości skrajnych). Największą liczbę pracowników, 365, zatrudniała fundacja prowadząca działalność odpłatną, funkcjonująca na rynku powyżej 10 lat.

Tabela 11. Liczba pracowników w badanych organizacjach (ogółem) – zestawienie statystyk

	LICZBA ORG.	ŚREDNIA	MEDIANA	MIN.	MAX.	SUMA
CIS-y i ZAZ-y	3	32	40	16	40	96
Spółdzielnie socjalne	14	6	6	0	14	81
Spółdzielnie inwalidów/ niewidomych	2	84	84	49	119	168
Fundacje	35	24	7	0	365	837
Stowarzyszenia	36	21	5	0	290	739
Ogółem	91	21	6	0	365	1952

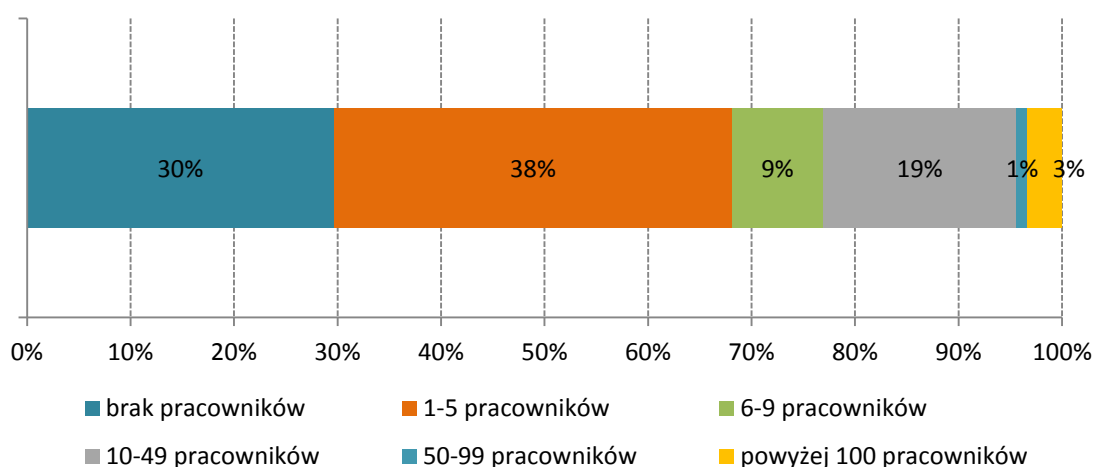
N=91

Największą liczbę pracowników w przeliczeniu na organizację (średnia) zatrudniają spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych oraz CIS-y i ZAZ-y, najmniejszą natomiast spółdzielnie socjalne. Różnice między średnią a medianą liczby pracowników w fundacjach i stowarzyszeniach świadczą o dużej rozpiętości między minimalną a maksymalną liczbą pracowników. Przy czym, w obu typach podmiotów, przeważają te, zatrudniające niewielu pracowników (stowarzyszenia – poniżej 5, fundacje – poniżej 7).

ZATRUDNIENIE NA UMOWĘ O PRACĘ

70% krakowskich przedsiębiorstw społecznych (64 podmioty) zatrudniania pracowników na podstawie umowy o pracę, z czego w 35 organizacjach (38%) w ten sposób zatrudnionych jest 1-5 osób, a w 17 – od 10 do 49 osób.

Wykres 19. Liczba pracowników w badanych organizacjach zatrudnionych na umowę o pracę

N=91

Badane podmioty zatrudniają na umowę o pracę łącznie 1066 osób. Średnia liczba zatrudnianych na umowę o pracę w jednym przedsiębiorstwie wynosi 12 osób. Mediana o wartości 3 wskazuje, że przynajmniej połowa organizacji zatrudnia w tej formie maksymalnie 3 pracowników. Wyłączając z analizy podmioty niemające pracowników etatowych, średnia wynosi 17 osób, a mediana 5.

Tabela 12. Liczba pracowników w badanych organizacjach zatrudnionych na umowę o pracę – zestawienie statystyk

	LICZBA ORG.	ŚREDNIA	MEDIANA	MIN.	MAX.	SUMA
CIS-y i ZAZ-y	3	28	34	9	40	83
Spółdzielnie socjalne	14	5	5	0	13	70
Spółdzielnie inwalidów/ niewidomych	2	84	84	49	119	168
Fundacje	35	9	4	0	62	320
Stowarzyszenia	36	11	1	0	170	404
Ogółem	91	12	3	0	170	1066

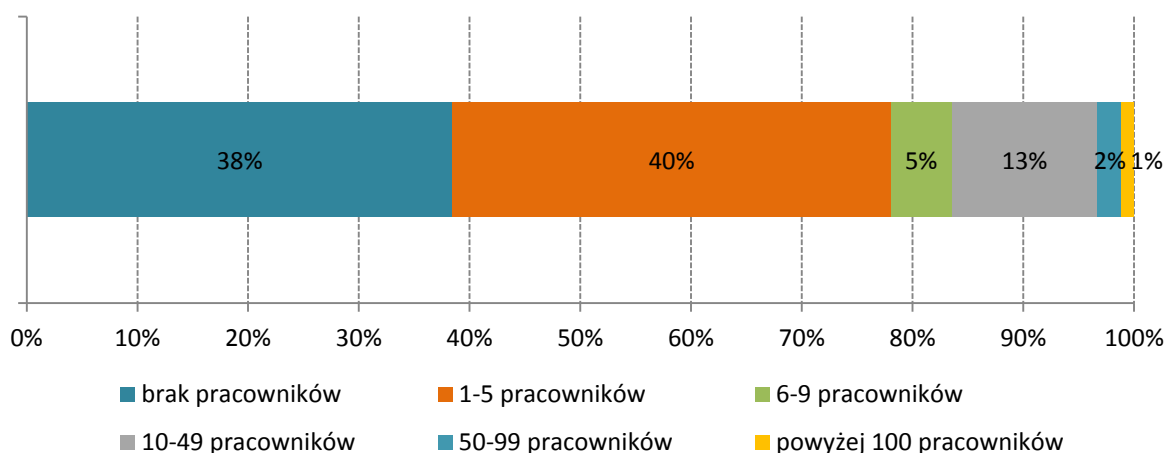
N=91

Spoglądając na zatrudnianie przez pryzmat typu podmiotu znów spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych oraz CIS-y i ZAZ-y zatrudniają najwięcej osób. Przeciętne zatrudnienie w fundacjach, stowarzyszeniach i spółdzielniach socjalnych jest dużo niższe, co wynika z faktu, że połowa stowarzyszeń (17 z 36) oraz 9 z 35 fundacji (25%) nie zatrudnia w ogóle pracowników na podstawie umowy o pracę.

ZATRUDNIENIE NA PODSTAWIE UMOWY CYWILNOPRAWNEJ

62% badanych organizacji zatrudnia pracowników na podstawie umowy cywilnoprawnej – w sumie dają one pracę w ten sposób 581 osobom. Najwięcej przedsiębiorstw zatrudnia na umowę zlecenie lub umowę o dzieło od 1 do 5 pracowników (40%, 36 podmiotów) oraz od 10 do 49 pracowników (13%, 12 podmiotów).

Wykres 20. Liczba pracowników w badanych organizacjach zatrudnionych na podstawie umowy cywilnoprawnej

N=91

Średnio, jedno przedsiębiorstwo społeczne zatrudnia 6 osób na podstawie umowy cywilnoprawnej, natomiast mediana zatrudnienia wynosi 2 osoby.

Tabela 13. Liczba pracowników w badanych organizacjach zatrudnionych na podstawie umowy cywilnoprawnej – zestawienie statystyk

	LICZBA ORG.	ŚREDNIA	MEDIANA	MIN.	MAX.	SUMA
CIS-y i ZAZ-y	3	3	2	0	6	8
Spółdzielnie socjalne	14	1	0	0	3	11
Spółdzielnie inwalidów/ niewidomych	2	0	0	0	0	0
Fundacje	35	6	2	0	60	221
Stowarzyszenia	36	9	2	0	120	331
Ogółem	91	6	2	0	120	581

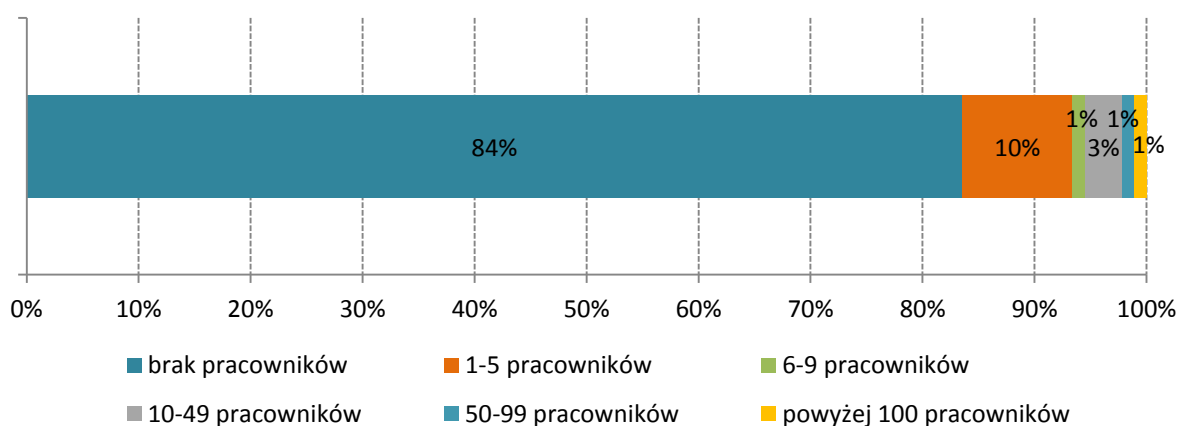
N=91

Porównując statystyki dot. zatrudniania na umowę cywilnoprawną przez różne PS można zauważyć, że spółdzielnie socjalne, CIS-y i ZAZ-y rzadziej niż fundacje i stowarzyszenia stosują elastyczne formy zatrudnienia. Z kolei spółdzielnie inwalidów i niewidomych w ogóle z nich nie korzystają.

ZATRUDNIENIE SUBSYDIOWANE

Zatrudnienie subsydiowane (np. z PUP, PFRON, innych źródeł publicznych) nie jest szeroko rozpowszechnione wśród krakowskich przedsiębiorstw społecznych. Korzysta z niego 15 podmiotów (16%), z czego 9 zatrudnia w ten sposób do 5 pracowników. Pojedyncze organizacje otrzymują dofinansowania do zatrudnienia większej liczby pracowników – 8, 16, 37, 40, 50 i 300.

Wykres 21. Liczba pracowników w badanych organizacjach – zatrudnienie subsydiowane

N=91

Biorąc pod uwagę formę podmiotów można zauważyć, że wszystkie CIS-y, ZAZ-y, spółdzielnie inwalidów i/lub niewidomych korzystają z możliwości zatrudnienia subsydiowanego. Bardzo mało

popularne jest ono natomiast wśród fundacji (4 z 35), stowarzyszeń (4 z 36) i spółdzielni socjalnych (1 z 14). Łącznie badane podmioty zatrudniają w ten sposób 474 osoby.

Tabela 14. Liczba pracowników w badanych organizacjach (zatrudnienie subsydiowane) – zestawienie statystyk

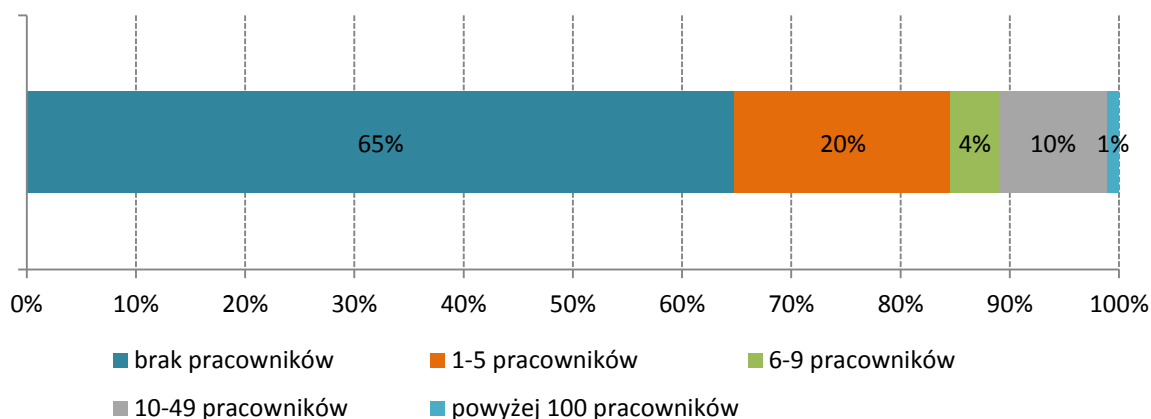
	LICZBA ORG.	ŚREDNIA	MEDIANA	MIN.	MAX.	SUMA
CIS-y i ZAZ-y	3	15	5	1	40	46
Spółdzielnie socjalne	14	0	0	0	5	5
Spółdzielnie inwalidów/niewidomych	2	19	19	1	37	38
Fundacje	35	9	0	0	300	311
Stowarzyszenia	36	2	0	0	50	58
Ogółem	91	5	0	0	300	474

N=91

ZATRUDNIENIE BENEFICJENTÓW W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH

Chociaż przedsiębiorstwa społeczne najczęściej kojarzone są z podmiotami dającymi pracę osobom należącym do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, przeprowadzone badania pokazują, że dotyczy to zaledwie 35% krakowskich organizacji (32). Pozostałe 65% ankietowanych podmiotów (59) nie zatrudnia w ogóle osób wykluczonych lub z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wykres 22. Liczba beneficjentów zatrudnionych w badanych organizacjach

N=91

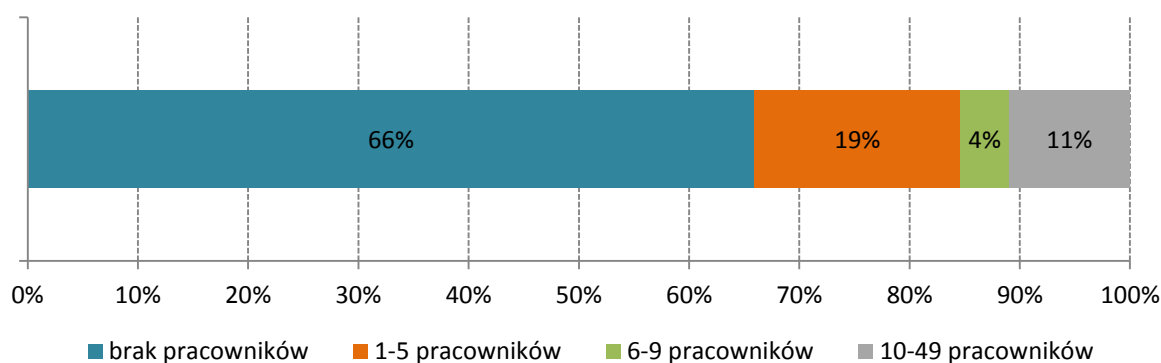
Najwięcej, 18 podmiotów (20%), zatrudniało od 1 do 5 beneficjentów. U 10% badanych (9 organizacji) liczba zatrudnionych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym mieści się w przedziale od 10 do 49 pracowników, a w 4 – od 6 do 9 pracowników.

Przedsiębiorstwa społeczne biorące udział w badaniu zatrudniły łącznie 382 osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Oznacza to średnio 4 osoby w jednej organizacji, przy czym jest to wynikiem wartości skrajnych (jedna spółdzielnia zatrudniała 100 beneficjentów).

Co trzecie badane przedsiębiorstwo społeczne w przeciągu ostatnich 12 miesięcy zatrudniło osoby należące do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Oznacza to, że niemal każdy podmiot obecnie zatrudniający beneficjentów poszukiwał pracowników na przestrzeni ostatniego roku. Całkowita liczba nowozatrudnionych z grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym wyniosła 228 osób, co stanowi 59% wszystkich obecnie pracujących beneficjentów.

Najwięcej, 17 podmiotów, zatrudniło w ciągu ostatniego roku od 1 do 5 beneficjentów, 4 podmioty – od 6 do 9 osób, a 10 podmiotów - w przedziale od 10 do 49 pracowników (wykres 23). Średnio jedna organizacja przyjęła do pracy 2 osoby.

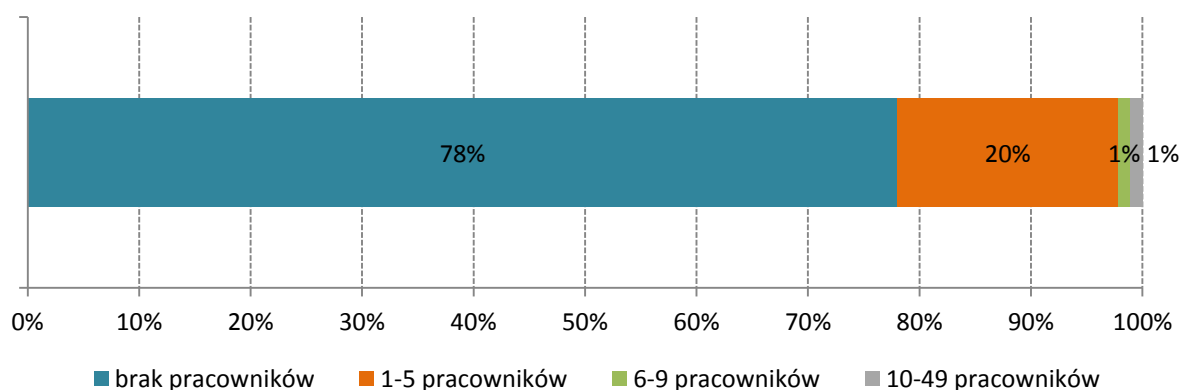
Wykres 23. Liczba beneficjentów zatrudnionych w badanych organizacjach w ostatnich 12 miesiącach

N=91

W ciągu ostatnich 12 miesięcy 61 beneficjentów zakończyło pracę w 20 z 91 badanych organizacjach (wykres 24). Najwięcej przedsiębiorstw deklarowało, że dotyczyło to od 1 do 5 pracujących beneficjentów – 18 organizacji (20%). Pojedyncze podmioty wskazały, że 9 i 16 osób zagrożonych wykluczeniem zakończyło u nich pracę.

Wykres 24. Liczba beneficjentów, którzy zakończyli pracę z badanych organizacjach w ostatnich 12 miesiącach

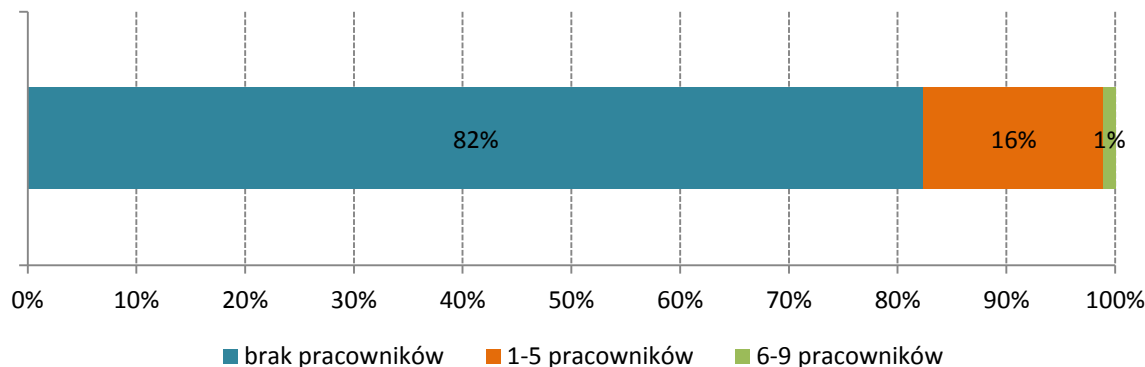

N=91

Ważną funkcją przedsiębiorstw społecznych jest przygotowywanie beneficjentów do znalezienia pracy na otwartym rynku. Z tego powodu w ankiecie poproszono uczestników badania o wskazanie liczby osób zagrożonych wykluczeniem, które po zakończeniu pracy w organizacji w ostatnich 12

miesiący, znalazły zatrudnienie na wolnym rynku. Sytuacja taka miała miejsce w 16 przedsiębiorstwach społecznych – w 15 dotyczyło to od 1 do 5 osób, a w jednej – 9.

Wykres 25. Liczba beneficjentów, którzy po zakończeniu pracy w przedsiębiorstwie społecznym znaleźli pracę na wolnym rynku

N=91

W sumie 31 osób, które odeszły z organizacji w ciągu ostatniego roku, znalazły pracę na wolnym rynku. Stanowi to połowę osób, które zakończyły w tym czasie współpracę z przedsiębiorstwami społecznymi.

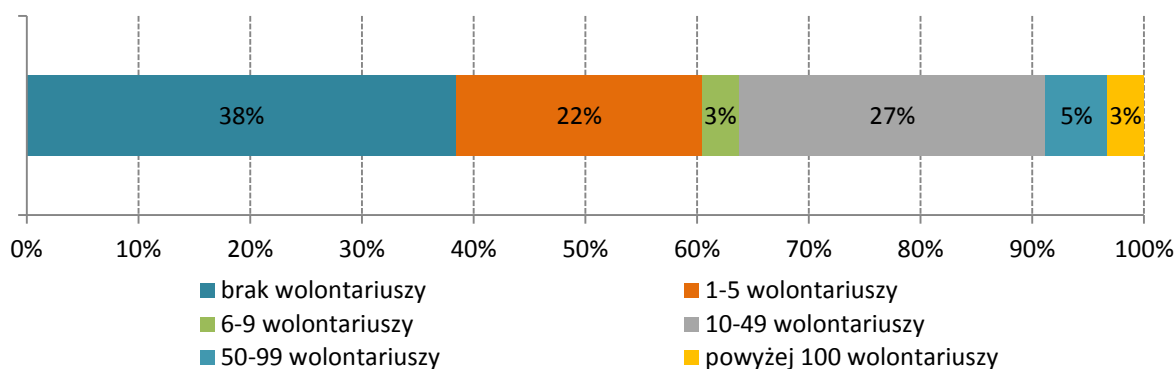
WOLONTARIUSZE

Ważną informacją w kontekście zasobów ludzkich przedsiębiorstw społecznych jest współpraca z wolontariuszami, czyli osobami, które dobrowolnie i nieodpłatnie wykonują pracę na rzecz organizacji. Zgodnie z *Ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3⁵ w zakresie ich działalności statutowej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Z informacji uzyskanych w badaniach wynika, że 35 z 90 organizacji (38%) w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie współpracowało z wolontariuszami. Najwięcej, 25 przedsiębiorstw (27%), angażowało w swoje działania od 10 do 49 wolontariuszy, a kolejne 20 organizacji (22%) – od 1 do 5 osób. Powyżej 100 współpracujących wolontariuszy miały zaledwie 3 podmioty.

⁵ m.in. spółdzielni socjalnych, spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz klubów sportowych, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich członków, udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Wykres 26. Liczba wolontariuszy współpracujących z organizacją w ciągu ostatnich 12 miesięcy

N=90

W sumie krakowskie przedsiębiorstwa społeczne biorące udział w badaniu w przeciągu ostatniego roku korzystały z pracy 1188 wolontariuszy. Jedna organizacja średnio współpracowała w ten sposób z 13 osobami, przy czym połowa organizacji włączała w swoje działania nie więcej niż 4 wolontariuszy.

Tabela 15. Liczba wolontariuszy współpracujących z organizacją w ciągu ostatnich 12 miesięcy – zestawienie statystyk

	LICZBA ORG.	ŚREDNIA	MEDIANA	MIN.	MAX.	SUMA
CIS-y i ZAZ-y	3	1	1	0	3	4
Spółdzielnie socjalne	14	5	2	0	30	66
Spółdzielnie inwalidów/ niewidomych	2	0	0	0	0	0
Fundacje	35	17	1	0	150	585
Stowarzyszenia	36	15	9	0	100	533
Ogółem	91	13	4	0	150	1188

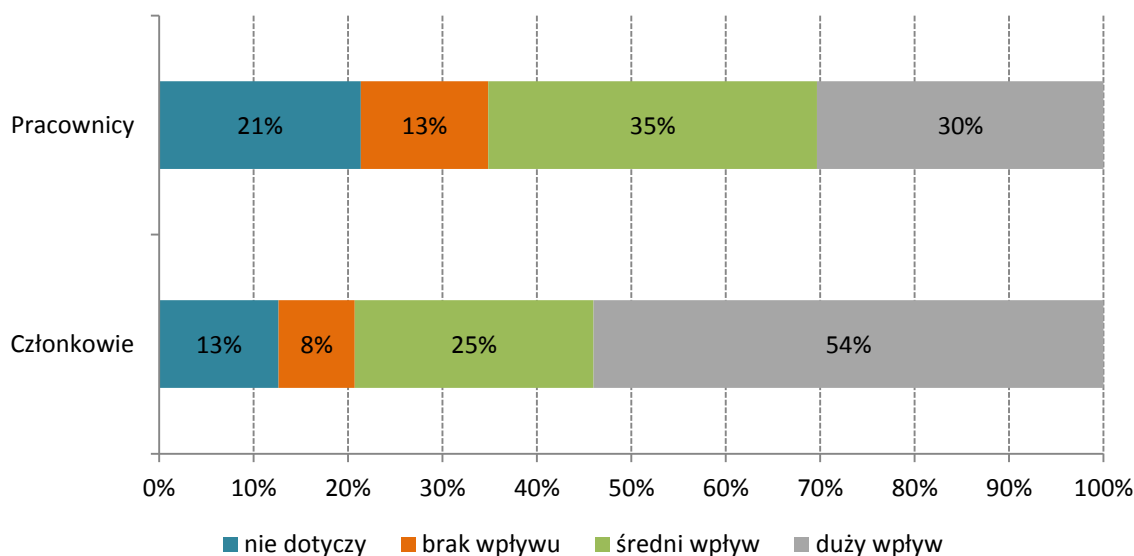
N=91

Biorąc pod uwagę formę podmiotu, najczęściej z pracy wolontariuszy korzystają stowarzyszenia (28 z 36; 78%), fundacje (19 z 35; 54%), CIS-y i ZAZ-y (2 z 3) oraz spółdzielnie socjalne (7 z 14; 50%). Spółdzielnie inwalidów/ niewidomych nie współpracowały w ogóle z wolontariuszami.

PODEJMOWANIE DECYZJI

Z badań wynika, że decyzje istotne z punktu widzenia prowadzonej działalności w przedsiębiorstwach społecznych w dużej mierze podejmowane są z uwzględnieniem stanowiska pracowników bądź członków organizacji (wykres 27). W 69 z 87 organizacji (79%) członkowie organizacji mają średni lub duży wpływ na podejmowane decyzje. Nieznacznie mniej, 58 z 87 przedstawicieli podmiotów uważa, że podobnie jest z wpływem pracowników na proces podejmowania decyzji.

Wykres 27. Wpływu pracowników (innych niż kierownictwo) oraz członków na podejmowanie istotnych decyzji dotyczących działalności organizacji

N=87

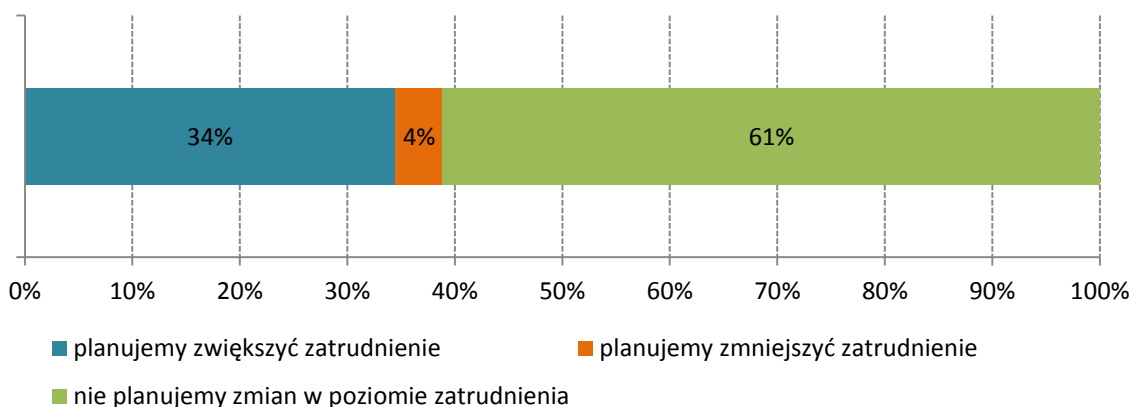
Analizując proces decyzyjny w różnych typach organizacji można zauważyć, że we wszystkich CIS-ach, ZAZ-ach i spółce pracownicy mają duży bądź średni wpływ na podejmowane decyzje. Podobnie jest w 10 z 14 spółdzielni socjalnych, 22 z 35 fundacji i 21 z 34 stowarzyszeń. Brak wpływu deklarują z kolei 2 spółdzielnie, 4 fundacje i 5 stowarzyszeń.

Udział członków w podejmowaniu decyzji jest największy w spółdzielniach (13 z 14), stowarzyszeniach (31 z 34) i fundacjach (29 z 33). Członkowie nie mają natomiast wpływu na decyzje w 1 spółdzielni, 3 stowarzyszeniach i 3 fundacjach.

PLANY DOTYCZĄCE ZATRUDNIENIA

Przedstawiciele organizacji poproszeni zostali o wskazanie swoich planów na najbliższe 12 miesięcy dotyczących zatrudniania pracowników. Zdecydowana większość – 61% z 91 organizacji – chce utrzymać obecny poziom zatrudnienia. 31 podmiotów ma plany związane z przyjęciem do pracy nowych pracowników (34%), natomiast zaledwie 4 przedsiębiorstwa prognozują konieczność redukcji etatów.

Wykres 28. Plany dotyczące zatrudnienia pracowników

N=91

Zestawienie pytania o plany dotyczące zatrudnienia i przewidywanej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa na kolejne 12 miesięcy przedstawiono w tabeli 16. Przedsiębiorstwa, których przedstawiciele uważają, że ich sytuacja finansowa ulegnie poprawie, w większości planują zatrudnić nowych pracowników (19 z 26 organizacji, 73%). Z kolei podmioty oczekujące pogorszenia się kondycji finansowej będą starały się utrzymać obecny poziom zatrudnienia (9 z 15, 60%), a jedynie dwie myślą o redukcji liczby pracowników.

Tabela 16. Plany dotyczące zatrudnienia pracowników w odniesieniu do prognozy sytuacji finansowej przedsiębiorstw społecznych

JAKIE SĄ PLANY PAŃSTWA ORGANIZACJI (W CIĄGU NAJBLIŻSZYCH 12 MIESIĘCY) DOTYCZĄCE ZATRUDNIENIA?	CZY PRZEWIDUJE PAN(I), ŻE W NASTĘPNYCH 12 MIESIĄCACH SYTUACJA FINANSOWA PAŃSTWA ORGANIZACJI:		
	POLEPSZY SIĘ	POZOSTANIE PODOBNA	POGORSZY SIĘ
planujemy zwiększyć zatrudnienie	73%	19%	27%
planujemy zmniejszyć zatrudnienie	0%	5%	13%
nie planujemy zmian w poziomie zatrudnienia	27%	77%	60%

N=84

DOKSZTAŁCANIE

W celu opisanego deficytów kompetencyjnych przedsiębiorstw społecznych organizacje biorące udział w badaniu zostały poproszone o wskazanie 3 kluczowych obszarów, w których ich pracownicy potrzebują wsparcia edukacyjnego, szkoleniowego lub doradczego. Wyniki zabrano zbiorczo w tabeli 17.

Tabela 17. Obszary, w których pracownicy organizacji potrzebują wsparcia edukacyjnego/doradczego/szkoleniowego

	KRAKÓW
pozyskiwanie środków finansowych (np. z UE)	44%
finanse i księgowość	33%
promocja, reklama	30%
zarządzanie organizacją	27%
umiejętności/kwalifikacje związane ze specyfiką działalności organizacji (np. branży, w której funkcjonuje)	23%
prawo	18%
zarządzanie zasobami ludzkimi	11%
technologie informatyczne	10%
techniki sprzedaży	7%
inne obszary	7%
pracownicy organizacji nie potrzebują tego typu wsparcia	17%

Odpowiedzi nie sumują się do 100% - respondenci mogli wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

N=90

Kluczowym obszarem, w jakim przedstawiciele organizacji chcieliby otrzymać wsparcie, jest pozyskiwanie środków finansowych – wskazuje na to 44% badanych. Blisko co trzecia organizacja potrzebuje wzmocnienia kompetencji z zakresie prowadzenia księgowości oraz promocji i reklamy – odpowiednio 30 i 27 organizacji. 27% ankietowanych chciałoby skorzystać ze wsparcia w zakresie zarządzania organizacją, 23% ze specyficznych zagadnień branżowych a 18 % – z zagadnień w zakresie prawa. Uczestnicy badania wskazywali także inne obszary:

- szkolenia językowe (3)
- szkolenia z zakresu autoprezentacji(1)
- szkolenia BHP dla kadry kierowniczej (1)
- walka z korupcją w instytucjach publicznych i samorządowych (1).

Warto zaznaczyć, że 17% uczestników badania stwierdziło, że pracownicy organizacji nie potrzebują tego typu wsparcia (wśród małopolskich PES odsetek ten był nieznacznie niższy i wynosił 14%).

Tabela 16 przedstawia rozkład odpowiedzi różnych typów organizacji na pytania o obszary wymagające wsparcia edukacyjnego.

Tabela 18. . Obszary, w których pracownicy organizacji potrzebują wsparcia edukacyjnego/doradczego/szkoleniowego w podziale na typy przedsiębiorstw społecznych

	CIS-y i ZAZ-y N=3	SPÓŁDZIELNIE N=15	FUNDACJE N=35	STOWARZYSZENIA N=35
pracownicy organizacji nie potrzebują tego typu wsparcia	0%	0%	23%	29%
prawo	67%	13%	23%	11%
finanse i księgowość	67%	38%	29%	34%
zarządzanie organizacją	0%	38%	26%	26%
zarządzanie zasobami ludzkimi	0%	13%	14%	9%
pozyskiwanie środków finansowych (np. z UE)	67%	50%	49%	37%
promocja, reklama	0%	44%	17%	37%
technologie informatyczne	0%	6%	9%	14%
umiejętności/kwalifikacje związane ze specyfiką działalności organizacji (np. branży, w której funkcjonuje)	100%	13%	17%	26%
techniki sprzedaży	0%	19%	9%	0%
inne obszary	0%	13%	9%	0%

N=88

Analizując potrzeby szkoleniowe różnych kategorii przedsiębiorstw społecznych można zauważyć kilka prawidłowości:

- wszystkie CIS-y i ZAZ-y chciałyby wzmocnić umiejętności/kwalifikacje związane ze specyfiką działalności organizacji (np. branży, w której funkcjonują), a 2 z 3 – w zakresie prawa, finansów, księgowości i pozyskiwania środków finansowych
- spółdzielnie częściej niż inne podmioty potrzebują wsparcia w obszarze promocji i reklamy (44%, 7 z 16) oraz zarządzania organizacją (38%, 6 podmiotów).

Wartym przytoczenia jest głos odnoszący się do dotychczasowego sposobu organizacji systemu wsparcia edukacyjnego przedsiębiorstw społecznych:

„Byłoby świetnie, gdyby były pieniądze na szkolenia przeznaczone na organizacje tzn., mamy budżet na osobę/organizację x zł i sam szukam szkoleń, które mnie interesują i przedstawiam je Państwu. Nikt nigdy nie zapewni mi szkoleń z dziedzin, w których się rozwijam, bo zawsze są to szkolenia dla kilku podmiotów. Nie potrzebuję szkoleń podstawowych, ale specjalistycznych z mojej branży. Osobiście mam dość szkoleń oferowanych przez instytucje. Są to szkolenia z podstaw, zawsze z podstaw, a i tak ciężko o frekwencję, więc jak zrobić szkolenie dla zaawansowanych. Ja potrzebuję pojechać np. do Warszawy na szkolenia specjalistyczne za np. 2000 zł i wiem, że to na siebie zarobi, ale nikt mi takich szkoleń nie zapewni z projektu, a szkoda. Zamiast oferować szkolenia, powinno się

dawać pulę do rozdysponowania dla beneficjentów. Jest wiele firm, które robią świetne szkolenia dla już zaawansowanych, tylko nigdy nie są to szkolenia dofinansowywane z projektów.”